

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Katolická teologická fakulta
Katedra systematické teologie
Dogmatická teologie

Angelika Krenciv

**CHRISTOLOGIE A SOTERIOLOGIE NA VLNÁCH
SVOBODNÉ EVROPY**

(1980-1995)

(Analýza postil otce Msgr. Karla J.Fořta)

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Prof. Ctirad Václav Pospíšil, Ph.D.

PRAHA 2008

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a v seznamu literatury a pramenů uvedla veškeré informační zdroje, které jsem použila.

V Praze dne 5. dubna 2008

Obsah

Úvod.....	6
1. Svobodná Evropa – společné dílo mnohých.	8
1.1 Co dala Svobodná Evropa národu?.....	8
1.1.1 Z historie československé sekce Rádia Svobodná Evropa.....	8
1.1.2 Slovo bývalým redaktorům.....	13
1.2 Dobový kontext.....	16
1.2.1 Pronásledování katolické církve v Československu.....	17
1.2.1.1 Začátek pronásledování.....	20
1.2.1.2 Nejtvrdší fáze pronásledování.....	23
1.2.2 Omezování církevního vzdělávání.....	27
1.2.3 Změna situace v přístupu k církvi od poloviny 60.let.....	29
1.3 Život a dílo Msgr. Karla J. Fořta neboli otce Karla.....	30
2. Cesta, pravda, život – postila otce Karla.....	33
2.1. Jazyk knihy a její předpokládané publikum.....	33
2.2. Obsah knihy.....	34
3. Analýza christologie a soteriologie v postile otce Karla.....	38
3.1 Problematika christologických titulů.....	38
3.2 Christologie.....	40
3.2.1 Text J 1,14 a pojetí vtělení, problematika preexistence.....	40
3.2.2 Text Flp 2, 6-8 a pojetí kenoze.....	42
3.2.3 Problematika Ježíšova vědomí a vědění.....	42

3.2.4	Blažené patření pozemského Ježíše na Boha.....	44
3.2.5	Zjevitelský význam Ježíšova života a díla.....	45
3.2.6	Poměr stvoření – vtělení.....	46
3.2.7	Malá typologie christologie.....	46
3.2.8	Hypostatická unie.....	47
3.3	Soteriologie.....	47
3.3.1	Pojetí spásy, význam kříže a vzkříšení Krista.....	48
3.3.2	Poměr mezi křížem a oslavením Kristovým.....	50
3.3.3	Propojení s ostatními obory.....	51
4.	Pneumatologie a mariologie v pojetí otce Karla.....	52
	Závěr.....	54
	Použitá literatura.....	55
	Seznam příloh.....	57
	Anotace.....	59

Úvod

Na začátku svého studia jsem byla pevně rozhodnutá, že si téma pro svoji závěrečnou práci vyberu z oboru historie. Dějiny mě vždycky velice lákaly, a to ještě na škole, dále pak při mých studiích na gymnáziu. Navíc by se jednalo o tak bohatý a různorodý jev jako jsou dějiny církve. Když jsem se potom v dalších ročnicích setkala s dogmatickou teologií, a musím říct, že od samého začátku jsem měla to potěšení být studentkou pana prof. Pospíšila, mému nadšení z této nauky nebylo mezí. Víím, že nauky teologické se nedají oddělovat jedná od druhé, že vše je mezi sebou pevně provázáno, avšak Christologie a soteriologie se skutečně stala mým oblíbeným předmětem. Neskutečně jsem se těšila na každou přednášku pana prof. Pospíšila, až se opět dozvím něco dalšího, něco nového tím, jen pro něj příznačným způsobem vykládání studijní látky, a jaké to látky! Bylo to živé předávání tajemství o našem Pánu Ježíši. Nehledě na to, že nám pán Profesor neustále připomínal, že naše mluvení o Bohu je neúplné, že nemůžeme lidskými slovy postihnout ve skutečnosti toto tajemství Boží.

Proto také nejdříve ze všeho bych zde chtěla vyjádřit svoje hluboké a upřímné díky panu Profesoru Ctiradu Václavu Pospíšilovi. Byl to on, kdo mi nabídnul ideu zpracovat téma, jenž by nějakým způsobem souviselo s mým povoláním (pracuji jako zvukový technik na Rádiu Svobodná Evropa). Seznámil mne s paní Beránkovou z Rádía Proglas, které bych touto cestou chtěla také velmi poděkovat, a ta už mne přivedla k paní Olze Kopecké. Paní Kopecká je bývalá dlouholetá redaktorka československé sekce Rádía Svobodná Evropa, v posledních letech vysílání i její šéf-redaktorka. Takto jsem díky všem těmto báječným lidem pro sebe objevila Slovo Boží na vlnách Svobodné Evropy.

Od samého začátku jsem tušila, že tato bude práce živá, že bude výsledkem skutečného dialogu. Toho jsem také docílila díky paní Kopecké, která mi laskavě poskytla knihu homilií otce Msgr. Karla Fořta a také několik dalších podkladů pro moji práci, a to jak písemných (kopie scénářů k pořadům), tak zvukových, z toho mála, co se dalo najít v našem archivu na rádiu tady v Praze, poněvadž, jak mi paní Olga vysvětlila, zbytek

se už nachází v Hooverově univerzitě v Kalifornii. Mimo jiné jsem také měla možnost si s paní Olgou nahrát velmi zajímavý rozhovor. Tímto paní Olze upřímně za vše děkuji, hlavně za její porozumění a trpělivost, kterou se mnou měla po celou dobu přípravy mé práce. Dalším velmi významným pomocníkem pro mne byla kniha prof. Ctirada Václava Pospíšila „Hermeneutika mystéria“.

Vlastní práci jsem rozdělila do tří větších celků. V první části mluvím o historii Rádia Svobodná Evropa, obzvláště jeho československé sekce, jeho založení, zakladatelích, účelu založení, o jeho misii a lidech, kteří tuto misii vykonávali. Další větší část jsem věnovala historickému kontextu: době, v níž žili a působili všichni tito úžasní lidé a skutečnosti, ve které se nacházela naše země a její občané v době totality. Třetí část práce je věnovaná klíčovému tématu, kvůli němuž také tato práce vznikla jako nápad a byla realizovaná. Jedná se o vlastní analýzu christologie a soteriologie, tedy postavy našeho Pána Ježíše Krista, jak ho vidí autor, a Ježíšovy pozemské činnosti. Na samotném konci je rovněž menší zmínka o tom, jak autor vysvětluje pneumatologii a mariologii.

Autor knihy Msgr. Karel J.Fořt neboli otec Karel, jak jej znají posluchači Svobodné Evropy, se ve svých homiliích obrací na všechny svoje posluchače: „Milí přátelé, bratři a sestry v Kristu, a i vy, kteří o Kristu nic nevíte, nebo víte jen málo!“ Těmto všem se otec Karel snaží přiblížit život a dílo našeho Pána Ježíše Krista srozumitelným jazykem, prostou lidskou omezenou mluvou, přitom pamatuje na každodenní problémy a trápení prostých lidí v jejich každodenních životech. Ve svém úvodu ke knize sám říká, že témata jeho homilii vychází z potřeb doby. A doba není právě teď.

1. Svobodná Evropa – společné dílo mnohých

V této kapitole, hlavně v její první podkapitole se budeme zabývat historií Rádia Svobodná Evropa, obzvláště jeho československé sekce. Kdy a kým a také za jakým účelem bylo rádio založeno. Misii Svobodné Evropy si poněkud přiblížíme a hlavně si připomeneme lidi, kteří tuto misii vykonávali. Řekneme si, jak historii a vklad SE do našich dějin vidí bývalí redaktoři. Další podkapitolu tvoří dobový kontext, tady se podrobněji podíváme na otázku pronásledování církve za totality. Třetí závěrečná podkapitola je věnována životopisu Msgr. Kala J.Fořta.

1.1 Co dala Svobodná Evropa národu?

1.1.1 Z historie československé sekce Rádia Svobodná Evropa

„Na začátku byly hlasy. Jan Čep, Otec Křišťán a další. Hlasy autorů a hlasatelů Svobodné Evropy. Jejich prostřednictvím vstupoval do mého povědomí duchovní svět. Otvírali mi svět nový – podivuhodný, tajuplný – protože režimem zakázaný. Snad si autoři ani neuvědomovali, když psali své pořady v bílé budově na kraji Anglické zahrady v Mnichově, jak mnoho jejich slova znamenají pro mladého člověka, kdesi tam v temnu, v jejich rodné zemi, tehdy pro ně nepřístupně. Škola nám tehdy, v padesátých letech dávala Marxe, Lenina, Stalina, Gottwalda a Nejedlého, memorování básniček o rudých šátcích a štátných zítřcích v páté pětiletce. Rozhlas vyhrával budovatelské písně a hry o „hrdinech socialistické práce“. Doma byla sice knihovna, a mnoho knih měli i známí, ale co si z nich vybrat? Tlusté svazky neznámých autorů nebudily zájem ani důvěru mladého člověka. Jako by byly zamčeny na západ. Svobodná Evropa mi dala klíč¹.“

30. září 2002 se odmlčelo Rádio Svobodná Evropa, české vysílání americké rozhlasové stanice, která byla koncem čtyřicátých let založena americkými, českými a slovenskými demokraty, aby prolomila nově vzniklý komunistický informační monopol.

¹ Rádio Svobodná Evropa. Datum vysílání 24. prosince 1993. Redaktor Paní Olga Kopecká. Viz Příloha č.1a.

Tato stanice měla, podle slov amerického prezidenta Dwighta Eisenhowera, jediný a prostý úkol: říkat pravdu. Dnes je Svobodná Evropa v myslích mnoha lidí spojována především s politikou. Paleta jejích pořadů a rozsah jejího vlivu však byly mnohem širší: pořady kulturní, vzdělávací, náboženské.

Komunisté se snažili zpřetrhat spojení českého národa s jeho vlastní duchovní minulostí i s evropskou civilizací, založenou na křesťanství. Pražský arcibiskup kardinál Miloslav Vlk, sám pravidelný posluchač Svobodné Evropy, řekl ve své promluvě 12. května 1991 v mnichovském kostele svatého Štěpána, že komunistický režim měl ohledně církve „dábelskou vizi: (...) oddělit od světa, izolovat, uzavřít a pak deformovat, ničit (...). Vysílání Svobodné Evropy bránilo zpřetrhání těchto pout².“

Duchovní rozměr měl vymizet z dějin i ze současné kultury. Kněží i katoličtí spisovatelé byli zbavováni možnosti vykonávat své poslání, byli i vězněni, mučeni, vražděni. Ti, kteří přežili a vytrvali, kteří se nedali zlomit a zastrašit, dostali 1. května 1951 významného spojence: rozhlasovou stanici Svobodná Evropa, „Hlas svobodného Československa“, u jejíhož zrodu stála řada předních českých a slovenských intelektuálů. Z českých uvedme novináře Ferdinanda Peroutku, Julia Firta, Pavla Tigrida, Miloše Vaňka (alias Pravdomila Baštu), Mons. Dr. Alexandra Heidlera (alias otce Křišťana) a Přemysla Pittra, spisovatele Jana Čepa, Egona Hostovského a Zdeňka Němečka, skladatele Josefa Stelibského a Václava Nelhýbla, režiséry Josefa A. Holmana a Josefa Kodíčka, satirika Járu Kohouta. A mnoho, mnoho dalších - redaktorů, režisérů, herců i hlasatelů. Se Svobodnou Evropou spolupracovali naši přední exulanti: doktorka Alice Masaryková, Rafael Kubelík, Petr Zenkl, Rudolf Firkušný, Marie Provazníková a koncem let šedesátých i kardinál Josef Beran, který jejím prostřednictvím hovořil k vlasti, kam se nesměl vrátit. Ti všichni se snažili, aby národ nezapomínal: na své křesťanské kořeny, na svobodu a demokracii, na víru v Boha. A aby nebyl zcela odtržen od západní civilizace, od jejích nových myšlenkových proudů, od významného vývoje nejen v oblasti politické, ale i kulturní a náboženské.

² Rádío Svobodná Evropa. Datum vysílání 24. prosince 1993. Redaktor Paní Olga Kopecká. Viz Příloha č.1b.

Svobodná Evropa vytvářela ve svém vysílání pro Československo od začátku hodnotné a významné kulturní pořady³, kterými se snažila zaplnit mezery vzniklé komunistickým zkruslováním či zamlčováním historických či současných událostí, ničením knih, umlčováním osobností a Železnou oponou, která bránila pronikání nejen nežádoucích osob, ale i myšlenek a informací. Vysílala se např. Rozhlasová univerzita, pro ty, jimž režim znemožnil vysokoškolské vzdělání. V padesátých letech se přebíraly a překládaly přednášky Evropské koleje v Bruggách. V osmdesátých letech to byly přednášky významných českých exilových osobností. Jmenujme alespoň prof. Mikuláše Lobkowicze, Mons. prof. Karla Vránu (alias Pavla Želivana), dr. Karla Kaplana, prof. Antonína Měšťana, prof. Jana Miliče Lochmana, Karla Máchu, dr. Rudolfa Stroebingera a doc. Antonína Kratochvíla, který v polovině osmdesátých let převzal redigování Rozhlasové univerzity od dr. Frant. Uhlíře (alias Pavla Berky). Rozhlasová univerzita patřila k těm několika kmenovým pořadům české redakce SE, které si tato stanice uchovala i po pádu totality a vysílala je ještě v devadesátých letech. To už však do ní přispívali i domácí, do té doby umlčení historici a spisovatelé, kteří zaplňovali bílá místa na mapě české historie a kultury.

Ve vysílání Svobodné Evropy se četlo ze zakázaných knih, např. v pořadu Literatura bez cenzury nebo Slovo a svět. To byl hlavní kulturní pořad, redigovaný po celou dobu své existence Jaroslavem Dreslerem; informoval posluchače doma o dění v kulturní oblasti, a to jak na Západě, tak na Východě (informace o pronásledovaných intelektuálech), o nových knihách, divadelních hrách a podobně. Z Ameriky tak činil pořad newyorské redakce Studio Manhattan.

Vysílaly se, zejména v padesátých letech, ale i později, v rozhlasové úpravě divadelní hry i dramatizace literárních děl zakázaných autorů, od Orwela až po Václava Havla. Svobodná Evropa měla zpočátku i svůj vlastní orchestr, a posluchači se tak mohli seznámit se skladbami exulantů Bohuslava Martinů, Václava Nelhýbla a Josefa Stelibského. Rafael Kubelík napsal a sám načetl pro vysílání Svobodné Evropy vlastní životopis.

³. „Z vlastní zkušenosti vím, jak cenné byly tyto pořady Svobodné Evropy. Jako mladá posluchačka jsem ve vysílání této rozhlasové stanice poprvé slyšela jména jako Platón, Sókrates, svatý Augustin, Pierre Teilhard de Chardin, Paul Claudel, Jan Zahradníček. Svobodná Evropa pro mne otevřela okno do světa i do duchovní minulosti našeho národa. Velmi cenným zdrojem byl pro mne v tomto ohledu pořad Rozhovory s mladými lidmi, kteří hledají. Jako posluchačka Svobodné Evropy jsem tak poznávala to, co mi režimní škola i média zatajovaly: některé stránky našich dějin, například baroko, život a dílo demokratických politiků první republiky, včetně Masaryka, osudy a literární práci zakázaných či pronásledovaných spisovatelů a myslitelů a církevních osobností, i českých intelektuálů, kteří před pronásledováním uprchli do exilu.“ KOPECKÁ Olga: Přínos Svobodné Evropy k české duchovní kontinuitě, in: Teologické texty (2003/2) 2.

Zcela ojedinělé místo zaujímaly ve vysílání Svobodné Evropy, a to až do jeho skončení, úvahy Jana Čepa, který odešel v roce 1948 z vlasti, aby neskončil ve vězení, jako jiní katoličtí spisovatelé. Spisovatel Jan Čep působil od roku 1951 ve vysílání Svobodné Evropy pro Československo, nejdříve jako redaktor kulturních pořadů, později, když přesídlil do Paříže, jako jejich autor. Jeho hlavním a nejcennějším přínosem pro posluchače byl pořad Úvahy časové a nadčasové, které mnoha přemýšlivým posluchačům té generace otevřely nový myšlenkový svět. Jan Čep si dělal velké starosti o náš národ.⁴ Mnoho přemýšlel o situaci lidí doma, vystavených nejen politickému, fyzickému a ekonomickému, ale především morálnímu útlaku a nátlaku. Velmi se staral o to, zda lidé tomuto nátlaku a duševnímu mrzačení dokážou odolávat, jaká v těch podmínkách vyrůstá mládež. Jan Čep se ve svých úvahách snažil pomáhat mladým v jejich touze po hledání odpovědi na otázky o smyslu lidského osudu, života a smrti: seznamoval s duchovním dědictvím, které jim režim upíral nebo zatajoval, upozorňoval na osudové souvislosti, varoval před propadnutím materialismu, povzbuzoval. Jeho úvahy byly posluchači oceňovány i po převratu. Některým posluchačům dokonce Čepovy úvahy pomohly najít cestu k víře. Oslovovaly totiž i posluchače, kteří nikdy nebyli svými rodiči k víře vedeni a náboženským pojmům nerozuměli.

Pro věřící v tehdejší Československu představovaly náboženské pořady Svobodné Evropy, podle slov kardinála Miloslava Vlka, „v atmosféře strachu, který u nás panoval, často důležitou možnost setkávat se s církví, s jejím životem, s Božím slovem“. Svobodná Evropa „suplovala chybějící komunikaci“⁵ v církvi.

Omezení náboženské svobody v Československu vedlo zakladatele Svobodné Evropy k rozhodnutí vysílat hned od začátku přenosy římskokatolické mše každou neděli od 10 do 11 hodin z kostela svatého Štěpána v Mnichově⁶, ze záznamu i bohoslužby protestantské a v prvních letech i řeckokatolické.

Kromě bohoslužeb se vysílaly i zprávy z náboženského světa, promluvy katolických a evangelických duchovních. Z katolických se do paměti posluchačů zvlášť vryli

⁴ KOPECKÁ Olga: Přínos Svobodné Evropy k české duchovní kontinuitě, in: Teologické texty (2003/2) 2.

⁵ Rádio Svobodná Evropa. Datum vysílání 24. prosince 1993. Redaktor paní Olga Kopecká.

⁶ **Kostel sv. Štěpána** s nejbližším okolím tvoří jedno z typických zákoutí starého Mnichova. Sv. Štěpán stal za hradební zdí, když byl v roce 1674 dostavěn a vysvěcen, a to na místě o sto let staršího kostela sv. Salvátora: ten musel být v době 30-té války srovnán se zemí, aby učinil místo pro válečná opevnění ohroženého města. Kolem původního kostelíku se prostíral morový hřbitov, ale zřejmě se tu pohřbívalo už dříve, více-méně anonymně: kdo byl chudý, bezejmenný, anebo dokonce cizinec, našel poslední spočinutí za Sendlinskou bránou. Boží pole kolem sv. Štěpána se v 18. a 19. století stalo jediným a hlavním mnichovským

otec Křišťan (Mons. Dr. Alexander Heidler) a otec Karel (Mons. Karel Fořt), z evangelických Přemysl Pitter.

Velmi důležitým přínosem však byly i informace o dění v církvi. P. Antonín Bradna se v Teologických textech 1995 zmínil o významu zpráv o Druhém vatikánském koncilu, o němž ve vysílání Svobodné Evropy „přesně, vytrvale a jasně mluví náš dávný spolupracovník (...) otec Křišťan (...)“⁷

Duchovní odkaz národa se snažili udržovat a živit i jiní ve vysílání Svobodné Evropy po dlouhá léta komunistického útlaku. Připomínali osobnosti našich dějin, o nichž komunistický režim mlčel nebo jejichž dílo a život zkresloval, hodnotili a analyzovali situaci v duchovní oblasti u nás i ve světě. Upozorňovali na význam zvolení prvního slovanského papeže Jana Pavla II., jehož podpora boje porobených národů za náboženskou a občanskou svobodu měla tak hluboký účinek. Přímým přenosem referovali o jeho návštěvách v Polsku, Bavorsku a Rakousku, a později v naší osvobozené vlasti. Těsně před listopadovým převratem SE přinesla reportáž o svatořečení Anežky Přemyslovny v Římě. Připomínali osudy duchovních, filosofů a spisovatelů, pronásledovaných a usmrcených komunistickým režimem – Jana Zahradníčka, Václava Havla, kardinálů Tomáška a Berana. Oba kardinálové měli možnost obrátit se k věřícím na vlnách Svobodné Evropy.

Duchovní rozměr však pronikal i do jiných pořadů Svobodné Evropy. Doktor Alexander Heidler působil také jako vynikající vnitropolitický komentátor a v pořadu aktualit a zajímavostí ze světa, nazvaném Svět 1975, 1976 atd. Až do své předčasné smrti v roce 1980 připravoval také cyklus Významné postavy duchovních dějin Evropy, v němž posluchače seznamoval s předními křesťanskými spisovateli, mysliteli i církevními představiteli, jejichž jména se nesměla v tehdejší Československu vyslovit a jejichž díla byla na indexu. Své posluchače však učil i náboženské snášenlivosti pořady o Mistru Janu Husovi či Janu Miliči Lochmanovi, a o ekumenickém hnutí ve světě. Heidlerovy myšlenky zapůsobily i na kardinála Josefa Berana, jak se to projevilo v jeho historickém projevu o náboženské svobodě na Druhém vatikánském koncilu.⁸

pohřebištěm. Dnes je Starý jižní hřbitov udržován jako památník, mnichovský Slavín. Závratný růst města, který začíná koncem minulého a počátkem tohoto století, zmnohonásobil počet obyvatel. Nedaleko starých kostelíků se budovaly nové, okázalé stavby, které nyní spoluvytvářejí panoráma velkoměsta. Takovým vývojem také kostel sv. Štěpána, nyní v samém centru města, ztratil původní funkci a význam. Opět se v něm scházejí cizinci – ovšem z rozhodnutí a s požehnáním příslušné arcidiecéze Mnichov-Freising. Že nejde o pouhý dar z nouze, o tom svědčí skutečnost, že v posledních letech byly v tomto historickém kostele z bavorských peněz renovovány varhany nákladem 20.000 DM. Jedním z argumentů pro získání potřebných finančních prostředků byla, podle vyjádření odpovědného mnichovského duchovního okolnost, že „svatý Štěpán je oknem do světa“. Opravdu společně s rozhlasovou stanicí Svobodná Evropa napsal kostel sv. Štěpána v Mnichově za posledních téměř 50-ti let jednu z nejnovějších kapitol českých a slovenských církevních dějin.“ Rádio Svobodná Evropa. Název pořadu: U sv. Štěpána v Mnichově. Datum vysílání 24. prosince 2001. Redaktorka paní Olga Kopecká. Viz Příloha č.2.

Před pádem komunistického režimu v Československu nastala další významná etapa ve vysílání Svobodné Evropy - úloha zprostředkovatele kontaktů mezi lidmi doma. Mezi aktivními zastánci lidských práv a ostatními občany, i mezi „dissidenty“ samotnými. Od poloviny osmdesátých let měli posluchači možnost prostřednictvím telefonu, k němuž byl připojen záznamník, komunikovat se Svobodnou Evropou i mezi sebou.

Zvukový a písemný archiv českého vysílání Rádia Svobodná Evropa je majetkem rozhlasové stanice RFE/RL a bude převezen do Hooverova archivu v Kalifornii. V současné době probíhá boj s časem o zkopírování archivu, tak aby kopie byly uchovány v Českém dokumentačním středisku.

1.1.2 Slovo bývalým redaktorům

Co dala Svobodná Evropa národu? Sympoziium pod tímto názvem uspořádala Česká křesťanská akademie a Vyšší odborná škola publicistiky pod záštitou Rádia Svobodná Evropa/Rádia Svoboda v refektáři benediktinského opatství v Praze 2 – Emauzách v roce 2004. Bývali redaktoři bývalé československé sekce rádia Svobodná Evropa prof. Zdeněk Suda, Dr. Zdeněk F. Šedivý, Mons. Karel Fořt, Dr. Karel Kašpárek a Dr. Petr Hrubý přijeli z celého světa, aby se pokusili dnešním studentům předat své profesionální zkušenosti.

Ředitel Vyšší odborné školy publicistiky Mgr. Rudolf Vévoda přečetl pozdravný dopis od Jana Nowaka-Jezioranskeho (bývalého ředitele Hlasu Svobodného Polska – polské sekce rozhlasové stanice SE). „Svět vznikl z chaosu,“ psal účastníkům sympozia Jan Nowak-Jezioranski, „a totéž lze říci i o počátcích Radia Svobodná Evropa. Byl to však chaos radostný – neboť jsme byli účastní při vytváření nástroje, jenž měl osvobodit ztotočeného ducha...A jenž vzbuzoval naději na svobodu.“⁹

⁷ KOPECKÁ Olga: Přínos Svobodné Evropy k české duchovní kontinuitě, in: Teologické texty (2003/2) 3.

⁸ Rádio Svobodná Evropa. Datum vysílání 24. prosince 2001. Redaktor paní Olga Kopecká. Viz Příloha č.3.

⁹ VLACHOVÁ Kristina: Co dala Svobodná Evropa národu?, in: Český dialog – časopis pro Čechy doma i v zahraničí (2004/6) 1.

Prof. Zdeněk Suda ve svém příspěvku připomněl, že tato rozhlasová stanice nebyla jen zdrojem objektivních zpráv o prostých faktech, nýbrž především samostatným paralelním, nezávislým masmediem, zastupujícím pluralitní strukturu potlačenou totalitním režimem, která se pro miliony lidí ve střední a východní Evropě stala vítanou alternativou k zglajchšaltovanému domácímu rozhlasu a tisku, autoritou pro ověřování skutečné podstaty událostí a problémů. Komunistický režim vynakládal obrovské finanční prostředky, aby hlas svobody umlčel. Náklady na rušení zahraničního rozhlasu v tehdejší Československu převyšovaly náklady na provoz rozhlasu domácího. V epizodě „socialismu s lidskou tváří“ hrála Svobodná Evropa významnou úlohu. Po srpnu 68 se soustavné rušení u nás nejen obnovilo, ale dokonce ještě i zdokonalilo. Boj za svobodu střední a východní Evropy tak probíhal na dvou frontách: jednak jako boj proti totalitnímu nepříteli v Moskvě (a jeho pomáhačům v satelitních státech), a za druhé jako boj o srdce a ducha Západu. V listopadu 1989 dala dynamika vývoje zapravdu poslání Svobodné Evropy.

Dr. Zdeněk F. Šedivý, bývalý ředitel čs. oddělení Hlasu Ameriky a později vedoucí čs. Oddělení Svobodné Evropy v Mnichově, je autorem mnoha knih – m.j. i Uranového gulagu (podtitul: Jáchymovské peklo), ve kterém mapuje zločiny komunistického režimu v nejmudnějším období našich národů. Jeho životní krédo zní: „Tam, kde není pokání, nemůže být ani odpuštění. A tam, kde není odpuštění, nemůže být ani usmíření. A kde není usmíření, není ani zapomení.“¹⁰ Mons. Karel Fořt, bývalý misionář z francouzské severní Afriky (známý pod pseudonymem Otec Karel) připomněl zvukovým záznamem svého staršího spolubratra Alexandra Heidlera (jenž coby Otec Křesťán vysílal z rádia Svobodná Evropa plných třicet devět let). Mimo jiné se zmínil i o tom, že koncem 50. let, kdy se v Africe (v důsledku tzv. „osvobozenického boje“) dostali k moci komunisté, musel Afriku opustit.

Redaktor Dr. Petr Hrubý, jenž přišel do Svobodné Evropy v roce 1951 z Francie, hovořil o skutečnosti, že ve Francii byla tehdy velice silná komunistická strana.

Dr. Karel Kašpárek (pod pseudonymem Karel Lamberský pracoval v rádiu

¹⁰ VLACHOVÁ Kristina: Co dala Svobodná Evropa národu?, in: Český dialog – časopis pro Čechy doma i v zahraničí (2004/6) 1.

Svobodná Evropa třicet šest let) poděkoval v úvodu svého příspěvku americkým daňovým poplatníkům, kteří tuto rozhlasovou stanici podporovali déle než půl století. Citoval „zprávu o rušivých akcích mezi emigrací, hlavně proti Svobodné Evropě“¹¹ ministra Rudolfa Baráka. V akcích proti Svobodné Evropě čsl. rozvědka spolupracovala s rozvědkou ploskou, maďarskou, bulharskou a SSSR. Dr. Kašpárek hovořil o teroru proti zaměstnancům SE, výhrůžných telefonátech a dopisech, výsleších a zatýkání příbuzných... V roce 1969 se objevil v Mnichově Pavel Minařík, později režimem představovaný jako kapitán StB.

Myšlenku provést atentát na budovu Svobodné Evropy a její zaměstnance převzala rumunská Securitate. Pumový útok byl realizován v r. 1981 pod vedením Iljiče Ramireze Sancheze zvaného Carlos. Nálož, jejíž výbušná síla odpovídala 15 kilogramům trhaviny Penta užívané k vojenským účelům (což by odpovídalo asi 400 kg dynamitu) explodovala 21.2.1981 ve 21 hodin 50 minut u křídla čsl. oddělení rozhlasové stanice. Vážná zranění utrpěli redaktor Rudolf Skutálek, hlasatel Josef Antalis a sekretářka Marie Puldova. Hmotná škoda tehdy činila asi tři miliony marek. Mnichovský deník *Suddeutsche Zeitung* připomíná, že spolupracovník čsl. Rozvědky Pavel Minařík byl po pádu komunistického režimu v Praze obžalován z přípravy pumového útoku na Svobodnou Evropu.¹²

„Rány od českých a slovenských komunistů nás bolely víc, než rány od hitlerovských okupantů,“ řekl redaktor Kašpárek v závěru svého referátu, „neboť byly od lidí naší krve.“¹³

Dále citace vyjádření paní Olgy Kopecké, dlouhodobé redaktorky, v posledních letech šéf-redaktorky československé sekce RSE: „Já vždy říkám, že Svobodná Evropa nejen informovala své posluchače, ale i vychovávala: k demokracii a k toleranci vůči názoru druhého.“¹⁴

Také kardinál Miloslav Vlk, arcibiskup pražský, hovořil o tom, co pro něho vysílání Svobodné Evropy znamenalo v dobách dobrých i zlých. „Komunisté nejen rozbili

¹¹ VLACHOVÁ Kristina: Co dala Svobodná Evropa národu?, in: Český dialog – časopis pro Čechy doma i v zahraničí (2004/6) 1.

¹² Srov. tamtéž 2

¹³ VLACHOVÁ: cit., 2.

¹⁴ Srov. tamtéž 2

společenství církve, ale i její mediální propojení,“ řekl. Zamezili církvi přístup ke všem veřejným sdělovacím prostředkům, zvláště rádiu a televizi, a ty skromné stránky, které dovolily, sami ovládli a určovali jejich obsah. Svobodná Evropa propojovala naši církev obehanou ostnatým drátem s celosvětovou církví. Do komunistického světa lži, nepravdy přinášelo Rádio Svobodná Evropa osvobozující pravdu a další duchovní a morální hodnoty, které byly z komunistické společnosti vylučovány. Chtěl bych zde připomenout trojí poselství, které nám Svobodná Evropa přinášela: za první to bylo poselství naděje. Za druhé to bylo poselství vytvářející společenství. A za třetí to byla služba pravdě. Člověk totiž snadno opakované lži podlehne! A Svobodná Evropa se přičiňovala o to, abychom do lži nezapadali, abychom jí nepodléhali, abychom s ní nežili. I to byla služba životu a já za tuto službu děkuji. Dílo, které Svobodná Evropa pro tento národ vykonala, bylo dobré dílo a národ z něj měl, má a bude mít užitek.¹⁵

1.2 Dobový kontext

Panování komunistického režimu v Československu, neboli období totality zaujímá v dějinách naší země poměrně dlouhé historické období, a sice kolem 40 let. Úkolem naší práce není popisovat z historického hlediska to nesmírné množství hrůzostrašných událostí a uvádět fakta potvrzující tyto události, jež se konaly v české zemi v této době. Jakékoliv omezování lidské svobody, týkající se jedné oblasti života člověka, ať už je to právo na studium, nebo na svobodu vyznání, s sebou přináší omezování a diskomfort v oblasti druhé. Právo člověka na svobodu vyznání jako dědictví První Republiky a církev jako dědictví Ježíše Krista. V této práci se budeme zabývat pronásledováním katolické církve v Československu za totalitního režimu, a to abychom snáze pochopili ke komu, za jakých podmínek a jakým způsobem se obracel náš autor. V první podkapitole si obecně řekneme, co je komunismus, jaký měl postoj k církvi a jak ho realizoval. Rovněž si ve zkratce připomeneme postoj církve vůči komunistické vládě. V dalších podkapitolách se budeme podrobněji zabývat historickým faktem pronásledování katolické církve komunistickým režimem a tím, jaké následky pro církev toto pronásledování mělo.

¹⁵ VLACHOVÁ Kristina: Co dala Svobodná Evropa národu?, in: Český dialog – časopis pro Čechy doma i v zahraničí (2004/6) 2.

1.2.1 Pronásledování katolické církve v Československu

Komunismus je ideologie založená mimo jiné na militantním ateismu a tzv. vědeckém materialismu. Jedním z jejích hlavních východisek je myšlenka, že náboženství jsou výmysl vládnoucí třídy k ovládnutí mas(*náboženství je opium lidstva*)¹⁶; má sloužit jako prostředek k odvedení pozornosti lidí od jejich problémů. Podle komunistů v průběhu ustavení beztřídní společnosti zaniknou sama od sebe či budou zničena.

Komunistická strana Československa předpokládala naprostou likvidaci církví a náboženských společností a vymýcení náboženství.¹⁷ Těchto cílů mělo být dosaženo částečně násilím, částečně indoktrinací ve školách a pečlivou selekcí budoucí inteligence. Počítalo se však i s možností, že po přechodnou dobu bude trpěna (a případně i do jisté míry organizačně podporována) existence a činnost těch církví a náboženských společností, které budou ochotny podřídit svou činnost komunistické politice a požadavkům.

Nejtvrdějším perzekucím a útokům měla čelit katolická církev, která byla v Československu nejsilnější (ještě v roce 1950 se k ní minimálně formálně hlásily tři čtvrtiny všeho obyvatelstva v Českých zemích) a jejíž hlava (papež) sídlila mimo dosah komunistického bloku. Předpokládalo se, že řeckokatolická církev bude násilím spojena s ruskou pravoslavnou, zatímco římskokatolická církev bude oddělena od Říma a přeměněna na národní církev plně ovládanou státem. (Druhá část tohoto plánu se později ukázala jako naprosto nerealizovatelná.)

Pronásledování katolické církve v Československu byl proces, probíhající systematicky v letech 1948-1989, nicméně na Slovensku a v Sudetách se ocitla katolická církev pod tlakem a perzekucemi ze strany komunistů a jimi ovládaných úřadů již v roce 1945.

Pronásledování mělo mnoho podob a týkalo se jak církve jako celku, tak jejích

¹⁶. Wikipedia.cz. Viz Příloha č. 4.

¹⁷. Totalita.cz. Viz Příloha č. 5.

jednotlivých členů. U církve jakožto organizace šlo o naprostou likvidaci nezávislého církevního tisku, vytlačení církve ze společnosti do kostelů, podrobení řady čistě církevních záležitostí kuratele státu, likvidaci řádů a řeholních kongregací, zákonně neodůvodněnou internaci či věznění vysokých církevních hodnostářů a zásahy do obsazování církevních úřadů, resp. znemožnění jmenování do nich.

U jednotlivců docházelo k justičním i méně institucionalizovaným vraždám, věznění a mučení (které řadu obětí zabilo nebo zničilo jejich zdraví natolik, že zemřely krátce po propuštění) a k výrazné a systematické diskriminaci katolíků v přístupu k vyššímu vzdělání a významnějším pozicím ve společnosti.

Intenzita pronásledování katolické církve v Československu kolísala – za nejkrutější éru lze označit konec 40. a počátek 50. let, naopak do značné míry bylo omezeno v letech 1968–1969.

Katolická církev si byla vědoma nepřátelství komunistů vůči náboženství a ke komunismu zaujala striktně odmítavý postoj. Oficiálně jej deklarovala jako křesťanství nepřátelskou a s křesťanstvím neslučitelnou ideologii, kterou kladla na roveň nacismu, ovšem s předpokladem, že komunismus je mnohem nebezpečnější, neboť lépe maskuje svoji hrůznou podstatu.¹⁸ V roce 1949 gradovalo nepřátelství mezi katolickou církví a komunistickým blokem (zejména z důvodu pronásledování silných katolických komunit v nových zemích komunistické sféry a v důsledky systematické snahy komunistů v těchto zemích infiltrovat katolickou církev a ovládnout ji zevnitř a zezdola) a papež Pius XII. podepsal výnos, který exkomunikoval členy komunistických stran, podporovatele a spolupracovníky komunismu a zdůraznil, že automatická exkomunikace dolehne na každého, kdo do strany založené na komunistické ideologii vstoupí.

Českoslovenští katoličtí biskupové se po celou dobu snažili vyhnout přímé a plné konfrontaci s novou komunistickou vládou. Byli si vědomi jak toho, čeho jsou komunisté schopni, tak faktu, že takovou konfrontaci nemohou vyhrát. Požadovali, aby stát

¹⁸ Wikipedia.cz. Viz Příloha č. 4.

nezasahoval do vnitrocírkevních záležitostí a aby ponechal církvi alespoň minimální prostor k veřejnému působení. Současně bylo jednoznačně dáno, že církev nemůže nijak podpořit nový režim a politický systém. Komunisté měli zcela jiné plány: hodlali církev zcela vytlačit z veřejného života (výjimkou byly případy, kdy byla pro komunistické vedení důležitá, ale jinak na ni bylo poukazováno jako na buržoazní přežitek) a ovládnout ji a vyžadovali od ní pozitivní hodnocení a podporu svých cílů a svého konání. Za těchto okolností se nedal kompromis najít a ke konfrontaci muselo nutně dojít.¹⁹

První útoky proti katolické církvi byly zahájeny již během osvobozování Československa a v krátkém období pochybné polodemokracie v letech 1945–1948. Mnohé církevní spolky a organizace se staly (zejména na Slovensku) terčem útoků, které byly konány pod záminkou zúčtování se slovenským fašismem, došlo k několika zatčením a pokusům odsoudit církevní představitele. Docházelo též k nezákonným konfiskacím církevního majetku v Sudetách (odůvodňovány byl poukazem na Benešovy dekrety a tvrzením, že jde o německý majetek; šlo však jednoznačně o majetek církevní, který měly osoby německé národnosti pouze ve správě). V českých oblastech bylo pro komunisty proticírkevní tažení mnohem komplikovanější, protože zde byla katolická církev jednoznačně chápána jako silné protinacisticky zaměřená organizace. V jejím čele stáli vězni z nacistických koncentračních táborů (např. biskupové Beran a Trochta).

Komunisté již v této fázi usilovali o obecné omezení církve – šlo o prosazování myšlenky jednotné školy, která měla mimo jiné znamenat likvidaci nebo alespoň ovládnutí církevního školství (v Českých zemích, na Slovensku bylo prakticky zlikvidováno již v roce 1945) a další pozemkové reformy, které měly mimo jiné zabrat pozemky jak podnikatelů, tak i právě církvi. Značná část těchto opatření byla prosazena až po Únoru 1948. Představitelé katolické církve se v této době snažili politickým otázkám vyhýbat a omezili se na obranu proti zásahům státu a kritiku kroků, které měly podle jejich názoru poškodit církev.

¹⁹ Wikipedia.cz. Viz Příloha č.4.

1.2.1.1 Začátek pronásledování

Komunistická strana se na boj s církví dlouhodobě připravovala. Podporu v tomto boji měl komunistické straně zajistit státní aparát i komunistické mezinárodní organizace, v první řadě Informbyro. Boj se rozjížděl pomalu, církev se mu snažila vyhnout a komunistická strana nechtěla věc uspěchat a doufala v to, že se jí podaří církev do určité míry využít a možná i získat na svou stranu některé katolické biskupy a kněze. Klement Gottwald vyhlásil na schůzi ÚV KSČ dne 9. června 1948: „*Pryč od Říma a směrem k národní církvi... Je nutné církev neutralizovat a dostat ji do svých rukou tak, aby sloužila režimu...*“²⁰

Pokud však boj proti oficiálním církevním strukturám začínal pomalu, proti řadovým věřícím začal už mnohem dříve. Již den po převratu byly zřízeny tzv. akční výbory Národní fronty, které začaly čistit významné pozice v podnicích a celé školství a vědecká pracoviště od politicky nespolehlivých pracovníků. Zejména ve školství bylo být příslušen k církvi (a zejména aktivně k římskokatolické církvi) pro učitele (ale i většinu studentů) ve většině případů dostatečným důvodem pro vyhazov. Stát zlikvidoval spolu s ostatními nezávislými postupně také i katolický tisk (což později odůvodňoval „nedostatkem papíru“). Již 27. února 2 dny po převzetí moci zastavili komunisté vydávání většiny katolických periodik. Místo tří katolických týdeníků: Katolík (náklad 30 000 výtisků), Neděle (náklad 120 000 výtisků) a Rozsévač (náklad 120 000 výtisků) slíbili vydávání jediného periodika Nedělní Rozsévač bez udání nákladů. Tuto částečnou obnovu podmiňovali tím, že on určí složení vedení i redakčních rad, což bylo pro církev nepřijatelné.²¹ Rovněž probíhal boj o sdělovací prostředky.²²

Po tisku likvidovala komunistická vláda i další katolické organizace, zejména ty, co měly co do činění s výchovou či měly masový charakter, a mohly tak ovlivňovat mnoho lidí. V březnu 1948 byly násilně sloučeny všechny tělovýchovné jednoty a spolky do nové celostátní organizace Sokol. Zanikla tím mimo jiné tělovýchovná a kulturní jednota Orel, jež sdružovala křesťánsky orientovanou mládež s členskou základnou několika set tisíc

²⁰ Wikipedia.cz. Viz Příloha č. 6

²¹ Srov. tamtéž.

²² VAŠKO Václav: Neumlčená kronika katolické církve v Československu po 2. světové válce I., Praha: Zvon, 1990, 193.

členů. Na přelomu let 1948-49 došlo k hromadnému zatýkání funkcionářů této organizace. Zatčení byli převezeni do vazby do věznice v Uherském Hradišti, která měla pověst gestapácké mučírny a vystavení psychickému i fyzickému násilí.²³ V dubnu 1948 byl přijat zákon o jednotné škole, který posléze vedl k likvidaci církevního školství. Skautské ideály byly označeny za buržoazní a nepokrokové a postupně byly v rámci SSM zlikvidovány – v první řadě se to týkalo katolických oddílů a družin.

Do církevních záležitostí začali svévolně zasahovat místní straniční funkcionáři. Množily se případy šikanování kněží. Komunistické vedení se zprvu vztah mezi státem a církvemi snažilo řešit na základě těchto možností: A) spolupráce režimu s církví na základě její "poslušnosti", B) dosažením politické neutralizace tím, že církevní hierarchie zveřejní svou loajalitu vůči novému režimu, C) a v případě neúspěchu těchto variant vyvolat konflikt a boj. Autory dlouhodobé koncepce likvidace církve byli zejména Klement Gottwald, Alexej Čepička a Rudolf Slánský.

18. března 1948 vydal ústřední akční výbor Národní fronty prohlášení o náboženské svobodě: ".....svoboda náboženství a vykonávání náboženských obřadů je jednou ze základních zásad našeho lidově demokratického režimu. ÚAV NF musí pečovat o to, aby náboženská svoboda byla všude v plné míře uchována, aby nerušený výkon náboženských obřadů byl zajištěn... Odsuzujeme samovolné zásahy do církevního školství a všechny akty, které by náboženskou mohly porušit....."²⁴

Došlo k jednání mezi představiteli moci a církevními hodnostáři. 15. dubna 1948 byla založena komise pro církevní a náboženské otázky při ÚAV NF. V jejím čele stanul Alexej Čepička, v komisi byli dva kněží - Josef Plojhar a Josef Beneš. V květnu byla ustanovena oficiální delegace pro jednání se státem. První fáze jednání probíhala mezi 10.-25. květnem – církvi šlo o přijatou koexistenci se státem a zejména o zachování církevního školství, komunistické moci o to, jak dostat církve do úplného područí. Druhá fáze jednání začala 11. června - situace se změnila. Proti církvi byl nastolen ostrý kurs. Církevní delegace chtěla jednat zejména o rostoucím proticírkevním boji a znovuzachování

²³. Totalita.cz. Viz Příloha č. 7.

²⁴. Totalita.cz. Viz Příloha č. 8.

církevního školství. Čepička opakovaně naléhal na prohlášení loajality církve režimu. Chystá se naplňovat koncepci konečné likvidace církve. I tato jednání skončila bezvýsledně.

Zásadní taktikou byl rovněž diferencovaný přístup ke kněžím. Duchovní byli rozděleni na tzv. "vlastenecké" a "reakční". Byla zde snaha vrazit klín mezi nižší duchovenstvo a hierarchii.

Zatímco probíhala jednání, nižší složky státního aparátu zasahovaly proti katolickým školám, spolkům, tisku. Souběžně se stále rychlejší likvidací katolických organizací a tisku vyslovil režim ústy Alexeje Čepičky požadavek, aby církev vyslovila jednoznačnou podporu režimu a naznačil, že by to mohlo vést k uvolnění. Biskupové to odmítli s poukazem na nadstranickost církve, která se nemá vázat na žádný režim. Zároveň se objevilo jedno z největších ohnisek sváru mezi církví a KSČ pro příští roky, když arcibiskup Beran i další biskupové zakázali kněžím politickou činnost.²⁵ Podle tohoto rozhodnutí neměli kněží kandidovat na žádné politické funkce, a pokud už nějakou měli, měli na ni rezignovat. To postihlo zejména tzv. vlastenecké kněze v čele s Josefem Plojharem.

V květnu byla přijata nová ústava²⁶, která měla teoreticky garantovat práva občanů, praktický výsledek však byl přesně opačný – v rukou komunistického zákonodárství a justice poskytla potřebný rámec pro restriktce. Na konci května se konaly zmanipulované volby do parlamentu, v nichž však byla pouze jednotná kandidátka Národní fronty. V červnu odstoupil nemocný prezident Beneš a nahradil jej Klement Gottwald. Pražský arcibiskup Josef Beran na jeho počest sloužil slavnostní *Te Deum*, které bylo vždy složeno při volbě všech předchozích prezidentů. Komunisté se pokusili *Te Deum* využít jako důkaz podpory režimu ze strany církve, na což Beran reagoval veřejným prohlášením, že komunisté si sice mohou *Te Deum* objednat a on jim musí vyhovět bez toho, že by to cokoliv znamenalo, tím však druhou stranu urazil a rozzuřil. Ještě větší rozbušku představovala suspenzace a exkomunikace Josefa Plojhara, kterého arcibiskup Beran potrestal za ignorování zákazu kandidatury ve volbách a přijetí postu v komunistické vládě. Beran odmítl vydírání ze strany státu a přes jeho enormní nátlak ani jeden z církevních trestů neodvolal.²⁷

²⁵. VAŠKO Václav: Neumlčená kronika katolické církve v Československu po 2. světové válce I., 105.

²⁶. podrobněji o ústavě, Wikipedia.cz. Viz Příloha č. 9 a, b.

²⁷. Srov. tamtéž. Viz Příloha č. 10.

1.2.1.2 Nejtvrdší fáze pronásledování

V červnu začala zatýkání některých nepohodlných církevních osobností. Jednou z nich byl převor dominikánského kláštera ve Znojmě, Jakub Antonín Zemek (zatčen v červnu 1948, odsouzen v září téhož roku).

V listopadu 1948 navštívili českoslovenští biskupové Beran, Čársky a Trochta Vatikán. Papež Pius XII. a jeho poradce Tardini je varovali, že naděje na rychlý pád komunismu není reálný a že je třeba se připravit na dlouhý život v totalitě. Pius XII. vyzval biskupy, aby se snažili protahovat jednání a v získaném čase připravili církev na život v totalitě, a za tímto účelem jim udělil tzv. mexické fakulty.²⁸

V lednu 1949 zaslali biskupové vládě memorandum²⁹, které žádalo nápravu největších křivd a nezákonností spáchaných v roce 1948 vůči církvi a na ni napojeným organizacím a požadovala splnění slibů Čepičkovy církevní komise o zachování církevního školství. ÚV KSČ se k němu vyjádřil v tom smyslu, že zlepšení může církev očekávat jen tehdy, pokud bude plně spolupracovat se státem. V únoru byla opět zahájena jednání mezi biskupy a státem, která se i nadále vedla (zejména ze strany státu) ve velmi konfrontačním duchu. Čepička požadoval vyhlášení loajality k výročí února, přičemž zdůraznil, že než bude text zveřejněn, musí být přečten a zrevidován jeho církevní komisí, kterýžto požadavek považovali církevní představitelé za naprosto nehorázný.³⁰

22. března 1949 měla biskupská konference jednat o požadavcích státu, jednání ale bylo hned na začátku přerušeno, neboť v zasedací místnosti bylo objeveno odposlouchávací zařízení.³¹ Arcibiskup Beran protestoval u ministra vnitra Noska a dopisem i u předsedy vlády Zápotockého, který mu odpověděl, že česká policie odposlechy nepoužívá a že zařízení tam nejspíše instaloval Vatikán nebo cizí zpravodajská služba. Beran poté napsal Noskovi, ale dopis zůstal bez odpovědi kromě dalších kroky vlády: omezení církevních finančních sbírek, zákaz jakéhokoliv školení a vyučování lidí mimo kostel a pořízení

^{28.} podrobněji o mexických fakulátách, VAŠKO Václav: Neumlčená kronika katolické církve v Československu po 2. světové válce II., Praha: Zvon, 1999, 53.

^{29.} VAŠKO Václav: Neumlčená kronika katolické církve v Československu po 2. světové válce II., 18.

^{30.} Wikipedia.cz. Viz Příloha č. 11.

^{31.} Srov. tamtéž. Viz Příloha č. 11.

podrobného soupisu všech náboženských spolků a jejich představitelů jako podkladu pro další akce a zesílení štvavé kampaně proti církvi, jejím představitelům a Vatikánu. Čepička bez problémů prosadil ve vedení strany tajné usnesení opírající se o jeho koncepci, která počítala se zánosem většiny dosud nezabraného církevního majetku, odtržením obyčejných katolíků od kléru a kléru od biskupů a převedení katolíků pod národní církve, jejichž páteří měla být stávající církve československá husitská. Kněžskou službu zde měli pro první rok vykonávat husitští kněží, tzv. vlastenečtí kněží a asi 300–500 spolehlivých občanů, které stát vybere z absolventů letošních maturitních ročníků a nechá projít rychlokurzem.³²

Koncem dubna zaslali českoslovenští biskupové nové memorandum vládě a oběžník duchovenstvu, v němž popřeli některé nepravdivé informace šířené státní propagandou, popsali nejtěžší formy útlaku, kterým církve musí čelit a nepřímo vyzvali kněží, aby se připravili na další, mnohem těžší perzekuce. Krátce poté započala první fáze Čepičkova plánu, která spočívala v likvidaci československé Katolické akce (diecézní organizace začleňující laiky do služby v Církvi jako katechety apod. a podporující činnost laiků ve veřejné kulturní sféře, jejíž představitelé byli komunisty uvězněni) a jejím následným nahrazením komunisty a jejich spolupracovníky řízenou „Katolickou“ akcí.³³ Bezprostředně po jejím ustanovení se konaly krajské a okresní konference "věřících" na nichž byly tvořeny krajské a okresní výbory. Hlavním úkolem akce měl být tlak věřících na hierarchii v rámci církve - vyvolat rozkol uvnitř církve, a zároveň měla fungovat jako státem uznávaný mluvčí církve, s nímž budou úřady jednat. Reakce komunistů na neúspěch této akce byla ofenzivní. Začali navštěvovat kostely, kde sledovali obsah kázání a referovali o jeho obsahu. Vyvolávali incidenty při bohoslužbách, které poskytovaly záminku k pronásledování kněží. Odpovědí církve byl Exkomunikační dekret vydaný v Římě 20. června³⁴, týkal se účastníků tzv. Katolické akce (20. června 1949) a všech členů komunistické strany (1. července 1949). Československá komunistická vláda odreagovala okamžitě přerušením diplomatických styků s Vatikánem a přijetím zákonů podřizujících církve státní moci; nyní tak již komunistické vedení de facto církve zbavilo nezávislosti.³⁵

³² Wikipedia.cz. Viz Příloha č. 11.

³³ VAŠKO Václav: Neumlčená kronika katolické církve v Československu op 2. světové válce II., 69.

³⁴ Totalita.cz. Viz Příloha č. 12.

³⁵ Tímto byla církev v Československu de facto izolována od teologického vývoje v církvi ve světě, od proměn, které se na západě udaly v důsledku Druhého vatikánského koncilu. HALÍK Tomáš: Katolická církev v České Republice po roce 1989, in: Články a eseje, 3.

14. října 1949 schválilo Národní shromáždění dva církevní zákony a řádu na ně navazujících vládních nařízeních.³⁶ Jejich přijetím vstupovalo tažení proti církvi do nové fáze. První z nich byl zákon č. 217/1949 Sb. O zřízení Státního úřadu pro věci církevní. Jeho úkolem bylo „...dbát o to, aby se církevní a náboženský život rozvíjel v souladu s ústavou a zásadami lidově demokratického zřízení, a zajistit tak pro každého ústavou zaručené svobody vyznání, založené na zásadách náboženské snášenlivosti a rovnoprávnosti všech vyznání.“³⁷ Tímto byl položen základ pro přísný státní dozor nad církví. V Čechách jmenoval do čela tohoto úřadu prezident Gottwald svého zetě ministra spravedlnosti JUDr. Alexeje Čepičku. Na Slovensku byl do čela jmenován předseda sboru pověřenců Gustav Husák. Tvrdým zásahem proti církvi byl zákon č. 218/1949 Sb. O hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem. Tento zákon stanovil, že duchovní svůj úřad smí vykonávat jen tehdy, mají-li k tomu státní souhlas. Znamenalo to, že státní orgány mohly kdykoliv pod jakoukoliv záminkou zbavit kněze či dokonce biskupa státního souhlasu. Bez soudu, bez disciplinárního řízení, bez možnosti odvolání. Státní moc toho náležitě využívala. Pod nejrůznějšími záminkami zbavovala souhlasu nepohodlné kněze a nahrazovala je tzv. „vlasteneckými“. Ti, kteří nedbali zákazu a pokračovali v neveřejné duchovní správě, byli souzeni za „maření dozoru státu nad církvemi“.³⁸ Vládním nařízením č.219/1949 Sb. o hospodářském zabezpečení církve římskokatolické státem se stávají duchovní zaměstnanci církve, ale je jim vypočítáván plat příslušným národním výborem. Skutečným zdrojem pro placení věcných nákladů kultu, na který mněl stát podle shora uvedeného zákona přispívat, se staly kostelní sbírky. Rovněž platy laických zaměstnanců církve se hradily ze sbírek.

Na podzim roku 49 vznikl při hlavní správě vyšetřování StB zvláštní útvar pro církevní záležitosti. Jeho prvním úkolem bylo vybrat několik nejreakčnějších církevních řadových představitelů, pokud možno ty, kteří byly v největší oblibě u věřících, a uvalit na ně vyšetřovací vazbu. Zakrátko tzv. církevní šestka schválilo soustředění všech řeholníků do koncentračních klášterů. Akci řídil osobně plk. Osvald Závodský, který vytvořil dvě vyšetřovací skupiny. Bylo používáno psychického i fyzického násilí. 15. března 1950 začalo zatýkání³⁹ spojené s důkladnými prohlídkami klášterů. 31. března začal před

^{36.} podrobněji o zákonech a nařízeních, Wikipedia.cz. Viz Příloha č. 13.

^{37.} Totalita.cz. Viz Příloha č. 14.

^{38.} Srov. tamtéž.

^{39.} „Bartolomějská noc“, VAŠKO Václav: Neumlčená kronika katolické církve v Československu po 2. světové válce II., 152; Autor neuveden: Katolická církev – nepřítel č.1, in: Český a slovenský zahraniční časopis, 1.

senátem Státního soudu v Praze na Pankráci proces s deseti představiteli řeholních řádů. Obvinění byli ze špionáže, z přechovávání zbraní, z nenávisti k režimu, z přípravy převratu a ze spolupráce s gestapem. Ve sdělovacích prostředcích byly uveřejňovány „dopisy pracujících“ odsuzující za „protistátní a vlastizrádnou činnost“ řeholníků. Konečný verdikt soudu páter Mastilak doživotí, ostatní celkem 132 let vězení.⁴⁰ Několik dní po skončení procesu dal generální tajemník strany Rudolf Slánský pokyny krajským sekretariátům provést akci „K“.⁴¹ Akce se týkala všech řádů a kongregací, působících v Čechách a na Moravě. Přepadení mužských klášterů se uskutečnilo v pozdních večerech 13. a 27. dubna 1950. Většina řeholníků – přibližný počet je odhadován na dva tisíce mužů byla internována do centralizačních táborů, vybudovaných v některých kláštorech, a odtud pak do vězení, do TNP (táborů nucených prací), do PTP (pracovně-technických praporů Čs. Lidové armády) nebo do výroby. Řeholníci tak spolu s některými diecézními kněžími a ze seminářů odvečenými bohoslovci byli izolováni od ostatních obyvatel. Mužské řehole nesměly na veřejnosti obnovit svoji činnost ani v roce 1968. Některé z nich začaly v té době pracovat alespoň v podzemí. Do klášterů se postupně navrátily až po listopadu 1989.

Nenahraditelné a nevyčíslitelné škody způsobila tato akce i oblasti kultury, neboť byly ničeny kulturní památky, knihovny a další umělecká díla.

V listopadu 1950 začal další z řady monstrprocesů s církevními představiteli. Pokračovalo zatýkání kněží i laiků.⁴²

Dalším způsobem likvidace vlivu církve byla internace a tím znemožnění vykonávat své úřady jejich významných představitelů – biskupů. Byli to arcibiskup pražský Josef Beran, biskup litoměřický Štěpán Trochta, arcibiskup olomoucký Josef Matocha. Většina sídelních biskupů byla internována (Litoměřice, Praha, Hradec Králové). Diecéze spravovali dosazení vikáři z řád „vlasteneckých kněží“. Osířelé biskupské stolce již nebyly obsazovány (české Budějovice, Brno, Olomouc). Z pokrokových kněží byl ustanoven Velehradský výbor katolického duchovenstva.⁴³

⁴⁰. Totalita.cz. Viz Příloha č. 15.

⁴¹. Srov. tamtéž.; VAŠKO Václav: Neumlčená kronika katolické církve v Československu po 2. světové válce II., 149.

⁴². bilance obětí s církevními představiteli a další monstrprocesy, Totalita.cz. Viz Příloha 16 a,b.

⁴³. VAŠKO Václav: Neumlčená kronika katolické církve v Československu po 2. světové válce II., 181.

3. března 1950 ministr Čepička svolal tzv. církevní šestku, která projednala tzv. „akci VŽK“ (vyklízení ženských klášterů)⁴⁴. Na rozdíl od Akce K neprobíhala najednou, ale postupně od konce srpna 1950. Tato akce narážela na potíže, jak nahradit školený personál v nemocnicích a sociálních zařízeních, který tvořily právě příslušnice ženských řeholí. Řadové sestry musely opustit svou práci a pracovat bez nároku na řádnou mzdu v textilním průmyslu, dále v zemědělství a na jiných nucených pracích. V internačních střediscích, tzv. „charitních domovech“ byly pod neustálým dohledem a bylo jim znemožněno přijímat nové členky. Na mladší řeholnice byl vyvíjen tlak, aby se vrátily ke světskému životu. Mnohé představené byly odloučeny od svých sester, postaveny před soud a souzeny. Ani „režim s lidskou tváří“ v letech 1968-1971 nedovolil řeholnicím návrat do svých klášterů a ani, až na výjimky, návrat do svých původních zaměstnání.

Komunistická moc se pokusila zlikvidovat dokonce tak početnou církev, jakou byla Církev řeckokatolická (měla v té době na území ČSR asi 300 000 členů, převážně na východním Slovensku). Na tzv. prešovském soboru⁴⁵ konaném 28.4.1950 bez účasti jakéhokoliv biskupa, pod hrozbou a nátlakem odhlasovala zmanipulovaná skupina řeckokatolíků přechod k pravoslaví. Většina kněží a řeholníků k pravoslaví nepřešla, ani jeden z nich však neobdržel státní souhlas k výkonu duchovenské činnosti, a tak byla celá církev *via facti*, bez jakéhokoliv zákonného podkladu zrušena. K její obnově došlo až zákonem z dubna roku 1968.

1.2.2 Omezování církevního vzdělávání

Zákon o vysokých školách č. 58/1950 Sb. byl parlamentem přijat 16. března 1950. Na jeho základě byly se svazku univerzit vyňaty bohoslovecké fakulty. Vládním nařízením č. 112/1950 Sb. ze 14. července 1950 o bohosloveckých fakultách byla zřízena samostatná Římskokatolická cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze.⁴⁶ Zrušeny byly

⁴⁴. VAŠKO Václav: Neumlčená kronika katolické církve v Československu po 2. světové válce II., 191; Totalita.cz. Viz Příloha č. 17.

⁴⁵. VAŠKO Václav: Neumlčená kronika katolické církve v Československu po 2. světové válce II., 169.

⁴⁶. VAŠKO Václav: Neumlčená kronika katolické církve v Československu po 2. světové válce II., 215; Totalita.cz . Viz Příloha č. 18.

bohoslovecká fakulta, řeholní učiliště a diecézní učiliště v Olomouci, diecézní učiliště v Hradci Králové, Litoměřicích, Brně, Českých Budějovicích. Potvrzeny byly v Praze: Husova československá bohoslovecká fakulta, Komenského evangelická bohoslovecká fakulta, Pravoslavná bohoslovecká fakulta. V Bratislavě Slovenská evangelická bohoslovecká fakulta. Státní dozor nad bohosloveckými fakultami převzal od ministerstva školství Státní úřad pro věci církevní. Zároveň byla provedená rozsáhlá reforma studia. Stát si přivlastnil právo zasahovat do výchovy kněžského dorostu a reformoval bohoslovecké studium, zejména zkrátil jeho délku z pěti na čtyři roky, proti čemuž se ohradilo vedení fakult, které trvalo na určitých požadavcích.⁴⁷ Stát chtěl maximálně zredukovat bohovědné nauky a zástupci vedení se bránili zavedení politických disciplín. Podle konečné kompromisní dohody byly studijní obory rozděleny do 6 kateder, mezi nimiž byla katedra společenských nauk se třemi stolicemi marxisticko-leninských věd. Děkanem pražské bohoslovecké fakulty se stal Vojtěch Šanda, který byl Státním úřadem pro věci církevní penzionován v roce 1952. Po ročním působení Josefa Hronka se děkanem stal Jan Merell, který svůj úřad zastával dvacet let.

Zrušení diecézních seminářů⁴⁸ bylo dalším zásahem do struktury výchovy kněžského dorostu. Místo nich byly zřízeny dva generální semináře v Praze a Bratislavě. Tento krok se setkal s odporem většiny bohoslovců, např. ze 120 brněnských seminaristů odešlo do pražského generálního semináře pouze 5 bohoslovců. Celkem se na novou fakultu zapsalo ze všech českých a moravských diecézí jen 138 uchazečů místo plánované tisícovky. Ostatní raději šli do civilních zaměstnání. Všichni však již v září 1950 obdrželi povolávací rozkazy k nástupu vojenské prezenční služby a byli zařazeni do těchto útvarů, ve kterých byli vystaveni k tzv. převýchově - avšak opět bezúspěšně. Mnozí z těchto bohoslovců využili uvolnění v 60. letech a dokončili kněžská studia v této době. Řada z nich rovněž obdržela tajné svěcení již dříve.

⁴⁷. Totalita.cz. Viz Příloha č. 18.

⁴⁸. VAŠKO Václav: Neumlčená kronika katolické církve v Československu po 2. světové válce II., 215.

1.2.3 Změna situace v přístupu k církvi od poloviny 60. let

Další etapa pronásledování církve po krátkém náznaku liberalizace na jaře 1968, dvacetiletí "normalizace" omezovala se hlavně na byrokratické šikany, byla promyšlenější a systematictější než v padesátých letech. Reformy Druhého vatikánského koncilu se s výjimkou dílčích úprav liturgie nesměly uplatnit. Režim neměl zájem na ekumenismu ani aktivizaci laiků, vyhovovala mu "tridentská" forma církve.⁴⁹

Od poloviny šedesátých let postupně roste kruh konvertitů anebo přinejmenším sympatizantů s církví. Nápadné je sociální složení těchto nových věřících - jsou to především vzdělaní lidé, hlavně mladí (studenti), nejvíc ve velkých městech. V době všeobecné krize důvěry v instituce se stává církev, násilím zbavená svých institučních opor, představovaná spontánními společenstvími, právě v této podobě blízká mladým lidem. Tato tendence sílí po celá sedmdesátá a osmdesátá léta, kdy se církev u nás znovu nadechuje: šíří se samizdatové tiskoviny, pořádají se bytové semináře, začínají masové poutě, které od velehradské pouti v roce 1986 nabývají nezřídka charakteru demonstrací za náboženskou svobodu a lidská a občanská práva. Pod vlivem nového papeže Jana Pavla II. a s pomocí svých nejbližších poradců (Mádr, Zvěřina, Halík) se staříčkový český primas kardinál Tomášek z opatrnického hierarchy stává živým symbolem odporu proti komunistické totalitě a je respektován i za hranicemi své církve i země.

Projevem solidarity církve se společností se stává pastorační program Desetiletí duchovní obnovy národa, vyhlášený 27.11.1987 pastýřským listem, podepsaným kardinálem Tomáškem a ostatními biskupy. List začínal slovy sv. Pavla "Nebojte se a zvedněte hlavy" a obracel se nejen ke katolíkům, ale k celé společnosti. Tento program měl být přípravou na milénium smrti svatého Vojtěcha, českého světce, významného pro celý region středovýchodní Evropy - jeho silným akcentem bylo přihlášení se k evropské myšlence, k jednotě střední Evropy. Dále byl představen jako příprava na rok 2000. V té

⁴⁹ HALÍK Tomáš: Katolická církev v České Republice po roce 1989, in: Články a eseje, 4.

době začíná Gorbačovova perestrojka a hlavní iniciátoři projektu (T.Halík, P.Pitřha) mají na zřeteli také očekávané společenské změny. Chtějí zdůraznit, že uzdravení společnosti nelze očekávat jen od změn vnějších poměrů, od změn politických a ekonomických struktur, nýbrž od změn celého klimatu společnosti, změn mentality, hodnotové orientace, způsobů myšlení a chování.

V druhém roce realizace tohoto projektu došlo k nečekaně rychlému a nečekaně snadnému pádu komunistického režimu. V Čechách byly události listopadu 1989 předznamenány a podbarveny církevní událostí, která symbolizovala tehdejší velké sblížení mezi církví a národem: několik dní před studentskou demonstrací a následnými událostmi, které vedly k pádu komunistické vlády, byla v Římě za velké účasti českých poutníků a velkého zájmu celého národa kanonizována česká světice Anežka Přemyslovna. Ve dnech masových demonstrací, kdy se režim rozhodoval, zda bude kapitulovat nebo se uchýlí k vojenské síle, řekl kardinál Tomášek při bohoslužbě v pražské katedrále - díkůvzdání za kanonizaci Anežky - památná slova: "V této důležité chvíli zápasu za pravdu a spravedlnost v naší zemi stojím já i katolická církev na straně národa!"⁵⁰ V následujících měsících se úplně uvolnil prostor náboženské svobody.

1.3 Život Msgr. Karla J.Fořta neboli Otce Karla

O msgre Fořtovi napsal roku 1973 jeho přítel a kněžský spolubratr, dnes již zesnulý msgre dr. Alexander Heidler toto⁵¹:

„Karel Fořt se narodil roku 1921 v rodině četnického důstojníka v Rožmitále pod Třemšínem. Svá gymnazijní studia na Jirsíkově gymnáziu v Českých Budějovicích ukončil již za druhé světové války. V této době se seznámil i s nacistickým vězením, kam se dostal pro svou skautskou činnost. Také studium bohosloví mu válka narušila, neboť byl – známý

⁵⁰. HALÍK Tomáš: Katolická církev v České Republice po roce 1989, in: Články a eseje, 5.

⁵¹. FOŘT Karel Jaroslav: Cesta, pravda, život. Postila Otce Karla. Slovo Boží na vlnách Svobodné Evropy (1980 – 1995), České Budějovice: Sdružení sv. Jana Neumanna, 1999, 8-9.

ročník jednadvacet - i se svými kolegy totálně nasazen do Lince. Ale právě toto prostředí ho duchovně utužilo, naučilo ho cenit si bratrského společenství věřících křesťanů a plavat proti proudu, když to vyžaduje svědomí.

27. června 1948 byl vysvěcen na kněze v českobudějovickém semináři, tedy v době, kdy se už nad Církví v Československu stahovaly černé mraky. Mladý kněz přišel jako kaplan do Vimperka, odkud samostatně spravoval řadu šumavských a pošumavských farností. V mimořádné situaci, která nastala bezprávným postavením nebo vysídlením šumavských Němců a příchodem nového obyvatelstva, namnoze i duchovně vykořeněného, hledal nové cesty liturgie i pastore, které byly v tomto prostředí jediné účinné – a kterými leckdy předem vystihl to, co se až později, hlavně vlivem 2. vatikánského koncilu, stalo obecným směrem v církvi.

Celková politická situace se však stále zhoršovala a to vrhalo své stíny i na vimperskou faru. Když v roce 1950 chtěli komunisté zneužít svátku sv. Cyrila a Metoděje k tomu, aby se Josef Plojhar při pouti na Velehradě mohl se svým „vlasteneckým“ a „mírovým“ programem zdánlivě opřít o masu českého kněžstva, a proto kněze nevybíravými prostředky k účasti na této pouti nutili, nastala i pro tři vimperské kněze, mezi nimi i otce Fořta, rozhodující chvíle. Na výhrůžky komunistického funkcionáře: „bud' půjdete na Velehrad, nebo do vězení, jiná možnost neexistuje“ si řekli, že přece jen třetí možnost tu je a 10.7.1950 přešli hranici do Bavorska.

Za několik dní se už ocitli ve známém táboře „Válka“ u Norimberka, kde se všichni tři hned zapojili do nesnadné duchovní služby. Zanedlouho nato je všechny tři přijal tehdejší biskup alžírského města Constantine, pozdější kardinál Duval do své diecéze. A zde, v prostředí tenkrát výlučně francouzském, začala další etapa života O. Fořta. Po krátké době v saharské Batně se dostává jako kaplan do katedrály v městě Bonne, které bylo kdysi sídlem sv. Augustina. I zde pokračuje O. Fořt ve své práci mezi skauty, stává se oblíbeným mezi prostými rybářskými obyvateli, kterým nesrozumitelné latinské obřady předkládá do francouzštiny, a získává řadu dobrých přátel.

V 50. letech začal O.Fořt jezdit na dovolenou do Německa. V duchovní službě, kterou v roce 1948 zřídil pro Čechy papežský nuncius a pozdější kardinál Muench, pracoval nejdříve O. Petr Lekavý a po jeho emigraci do USA i já. Pro náročnou práci v krajské duchovní službě bylo třeba kněží, a proto jsem prosil O. Fořta, aby se při první možné příležitosti usadil v Německu natrvalo. Když se pak ukázalo, že v souvislosti s nastávajícími politickými změnami nebude mít katolická církev v Alžírsku prakticky žádnou budoucnost, splnil O. Fořt svůj slib a 23.11.1956 se usadil v Mnichově. Více než osm let pracoval jako „můj“ kaplan v Německu, horlivě, pilně a obětavě, a to vzdor četným zklamáním, nemocem a překážkám. Protože jsem byl stále víc zaneprázdněn svým rozhlasovým apoštolátem, nabídl jsem O. Karlovi, aby se oficiálně ujal funkce vedoucího duchovní služby, kterou již také z velké části vykonával. V roce 1965 byl pak po mé rezignaci jmenován vedoucím duchovní služby pro Čechy v SRN.

Toto rozhodnutí se ukázalo jako řízení Prozřetelnosti, zvláště v roce 1968. Karel Fořt s několika spolupracovníky vykonával v této době jedinečné dílo. Když se poměry nové emigrační vlny v Německu poněkud ustálily, věnoval O. Karel své hlavní úsilí tomu, aby každé větší středisko v Německu sdružil tím, že zval kněze ke společným poradám a že roku 1972 založil Duchovní radu kněží a aktivních laiků v SRN. Tím se vytvořila spolupráce českých katolíků, zapojená na celoexilové středisko Velehrad v Římě, jednota a spolupráce, které odpovídají evangeliu a potřebám moderního apoštolátů. Ani já ani O. Fořt jsme nikdy nechtěli vytvořit v Německu nějaké české ghetto. Oba dva jsme vždy přijali pozvání německých katolíků z Čech a Moravy ke společným náboženským slavnostem. Také s církevními obcemi v Mnichově získal O. Fořt živý kontakt.

Jako vyznamenání a zároveň jako posílení jeho autority došlo k jeho jmenování monsignorem. Msgr Karel Fořt si na druhotné církevní hodnosti příliš nepotrpí, ale jako člověk, který má při vši bodrosti, a zdánlivé flegmatickosti velmi citlivé srdce, má právem radost z toho, že jeho neúnavná drobná práce byla uznána nejvyšší autoritou v církvi.“ Tolik msgr Alexander Heidler roku 1973 v Českém slově. Zbývá dodat, co on už napsat nemohl, že msgr Fořt po něm, po jeho smrti, v roce 1980 převzal náboženské vysílání v Rádiu Svobodná Evropa v Mnichově, kde pracoval až do odchodu této stanice do Prahy. V roce 1987 předal otec Karel mnichovskou farnost msgr Karlu Janouškovi a v roce 1991 funkci delegáta Německé biskupské konference prelátu Pavlu Kučerovi. Nyní vypomáhá v mnichovské farnosti.“⁵²

⁵² FOŘT Karel Jaroslav: Cesta, pravda, život. Postila Otce Karla. Slovo Boží na vlnách Svobodné Evropy (1980 – 1995) 8-9.

2. Cesta, pravda, život – postila Otce Karla

V této kapitole si řekneme, jakým způsobem se autor obrací na své čtenáře (posluchače) a komu konkrétně adresuje svoje poslání. Dále si ve zkratce nastíníme témata, která o. Karel porušil při svých rozborech evangelijních textů. Kapitola je rozdělená na 2 části. První podkapitola se jmenuje Jazyk knihy a její předpokládané publikum a druhá Obsah knihy.

2.1 Jazyk knihy a její předpokládané publikum

Postila je praktický výklad nedělních a svátečních čtení epištol a evangelií v pořadí církevního roku. Název „postila“ pochází odtud, že výklady byly konány při bohoslužbě „post illa (verba evangelica) „, tj. po přečtení patřičné nedělní nebo sváteční perikopy.

(Bohovědný slovník)

„Ahoj, děvčata a chlapi! Dobrý den, milí přátelé, mladí, starší i věku pokročilého!“ Tak jsem oslovoval ve svých rozhlasových pořadech Svobodné Evropy posluchače „za Šumavou, na Moravě i pod Tatrami“.⁵³ Mít k dispozici vysílačku, prolomit monopol režimních médií, který izoloval naše lidi za železnou oponou od každé jiné informace a vydával je na pospas lžím své propagandy, bylo snem domova i exilu hned po roce 1948. Díky velkodušnosti amerického lidu se tento sen stal skutečností. Již první květnovou neděli roku 1951, když jsem se zastavil mezi oázami Ain Tauta a Barika, na břehu solného jezera Shot El Hodna, zachytil jsem na svém autorádiu první bohoslužby přenášené z kostela sv. Štěpána v Mnichově rozhlasovou stanicí Svobodná Evropa. Byl jsem tenkrát sám na okraji Sahary a hluboce dojat. U mikrofonu byl tehdy jako celebrant a kazatel můj starší spolubratr a otcovský přítel dr. Alexander Heidler, známý pak na vlnách RSE jako otec Křištán. Netušil jsem tenkrát, že za necelých 30 let, po jeho náhlé smrti (4.8.1980), tento úkol na plných patnáct let převezmu já jako otec Karel.

⁵³. FOŘT Karel Jaroslav: Cesta, pravda, život. Postila Otce Karla. Slovo Boží na vlnách Svobodné Evropy (1980 – 1995), 12-13.

Kázání pronášená při bohoslužbách a přenášená pak rozhlasem mají přirozeně svá specifika. Kazatel má na jedné straně v kostele před sebou normální věřící, vesměs pravidelné účastníky bohoslužeb, většinou vyrostlé v náboženské tradici a obeznámené s osobitou řečí vlastní církevnímu životu, kteří právě vyslechli biblické čtení a jsou připravení naslouchat promluvě na toto téma; na straně druhé musí kazatel při přenosu počítat se širokým spektrem někdy i zcela náhodných posluchačů, pro které je jazyk Bible, liturgie i katechizmu z velké části nebo i zcela nesrozumitelný. Je proto třeba přeložit náboženské pojmy do výrazů normálního života, vyjádřit starou víru našich věřících otců jazykem jejich často zcela neinformovaných, případně i nevěřících potomků. Vzhledem k tomu, že kázání byla následovně vysílána ještě několikrát, mimo kontext bohoslužeb, a posluchač tedy předcházející biblické čtení neslyšel, bylo nutné ho s ním nějak seznámit alespoň ve zkratce a parafrázi.“

Z tohoto úvodu samotného Otce Karla ke své knize jsme se dozvěděli, že si byl vědom toho, že se obrací nejen na lidi věřící, ale celkem možná i nevěřící, lidí, kteří o Bohu možná nikdy neslyšeli, nemohli či nechtěli slyšet, lidí s úplně jinými názory a hodnotami než jsou hodnoty křesťanské, hodnoty člověka věřícího. Snažil se tedy mluvit jazykem prostým, snadným k pochopení. Z tohoto důvodu se Otec Karel snažil vyhýbat složitým teologickým výrazům a často tématy, která se nám, lidem, kteří slyší kázání dnes a denně v kostelech, zdají úplně jednoduchá k pochopení, rozkládal dalo by se říct po poličkách. V jednom ze svých výkladů nám otec Karel říká, že mluvit o Bohu je těžké, naše slova, naše pojmy nestačí na to, aby vyjádřily moc a majestát Boha, tajemství Boží existence.⁵⁴ Na své posluchače se otec Karel obrací s hlubokou láskou a zdůrazňuje, že ač sám je v dalekém Mnichově, pamatuje na své krajany.

2.2 Obsah knihy

Jak píše ve svém úvodu ke knize Otec Karel „kázání vznikla z potřeby své doby.

⁵⁴ FOŘT Karel Jaroslav: Cesta, pravda, život. Postila otce Karla, 209.

Nacionalismus a komunismus jsou dva veliké bludy a jim společný ateismus, bezbožectví, je nejrozšířenější pověra našeho století. Pro mé spolubratry, kteří mohly v té době doma působit jen pod dozorem církevních tajemníků a které jsem proto vždy po zásluze obdivoval, to byla témata zakázaná a pro veřejnost veliké tabu. Proto právě ateistické diktatuře bylo třeba věnovat zvláštní pozornost. Na mysli jsme měl přání, které nám, svěceným krátce po komunistickém puči, kladl na srdce náš světitel otec biskup Josef Hlouch: „Maximum Christi!“ I heslo TGM „Ježíš, ne Caesar!“ bylo proto heslem celého mého rozhlasového apoštolátu, celé mé rozhlasové evangelizace. Ježíš Kristus včera i dnes – on také na věky.“⁵⁵

Kniha je dle církevního řádu rozdělená na cykly A, B a C. Podle téhož řádu se dělí na svátky, neděle postní a neděle v mezidobí.⁵⁶ Každému dni dle řádu odpovídá konkrétní evangelijní čtení. Každé čtení má své podtéma, kterému se autor v tom kterém vysílání věnuje. V záhlaví každé postily je uveden název svátku či jaká je to neděle postní anebo pořadí neděle v mezidobí. Dále se stručně uvádí o jaké konkrétní evangelijní čtení jde a o čem se v něm vypráví, samozřejmě ve zkratce.⁵⁷ Potom následuje samotné obrácení se otce Karla k posluchačům, které vždycky začíná slovy uvítání „Milí přátelé!“

Postila Otce Karla se skládá z krátkého připomenutí evangelijního čtení pro ty, kdo ho nemohli slyšet a dále následuje rozbor, který vyústí uje v konkrétní směrnice pro život. Téměř celá kniha je protkaná vlastními příklady ze života otce Karla, nebo života někoho, koho otec Karel znal, a to z důvodu přiblížení tématu a jeho snazšího pochopení.

Témata, jak to řekl sám otec Karel, odpovídají potřebám doby. Když si ale několik z nich vyjmenujeme, přijdeme k závěru, že jsou vlastně aktuální pořad, neustále, jako celé evangelium, které se nám otec Karel snaží ve svých kázáních přiblížit. Jedná se o *lidské utrpení, spravedlnost, o pokušení*. Mluví otc Karel i o tématu *důvěry*. Vychází přitom z textu evangelia Jan 10, 11 – 18 – On je dobrý pastýř, který nám dává život. Ježíš Kristus se zde přirovnává k Bohu, který dle slov žalmisty v Starém Zákoně o sobě říká: „znám své ovce.“ Ve své postile k tomuto evangelijnímu textu otec Karel uvádí aktuální problémy rok

⁵⁵ FOŘT Karel Jaroslav: Cesta, pravda, život. Postila Otce Karla. Slovo Boží na vlnách Svobodné Evropy (1980 – 1995), 12-13.

⁵⁶ Např. Cyklus A: 1.- 4. neděle adventní, Půlnoční mše svatá, Slavnost Narození Páně, Svátek sv.Štěpána, prvomučedníka, Svátek Svaté rodiny (první neděle po Vánocích), Slavnost Matky Boží Panny Marie, 2. neděle po Vánocích, Slavnost Zjevení Páně, Svátek křtu Páně, 1.-5. neděle postní, Slavnost Zmrtvýchvstání Páně, Pondělí velikonoční, 2. – 5. neděle velikonoční, Den matek, 6. neděle velikonoční, Slavnost Nanebevstoupení Páně, 7. neděle velikonoční, Slavnost Seslání Ducha svatého, Slavnost Nejsvětější Trojice, 2. – 33. neděle v mezidobí, Slavnost Ježíše Krista Krále, Slavnost Narození sv. Jana Křtitele, Slavnost Nanebevzetí Panny Marie, Slavnost sv. Václava, mučedníka, Slavnost Všech svatých, , tamtéž.

po revoluci 1989, kdy lidé zažívají zklamání, jejich očekávání se neuskutečnila.⁵⁸ Velmi ožehavým tématem je téma následující: *Jak může člověk 20. století věřit v něco tak absurdního, jako je dogma o Ježíšově zmrtvýchvstání?* – svoji postilu končí náš autor tím, že říká, že „bychom měli být vděční nevěřícímu Tomášovi za to, že byl kritický a žádal důkazy“.⁵⁹ Mluví otec Karel i o takovém zdánlivě jednoduchém tématu jako je *mateřská láska*. Náš autor mateřskou lásku pojímá jako lásku nadpřirozenou, která snese všechno, ukazuje nám to na příkladě Matky Boží Marie. Dva nejdůležitější body této lásky se nám zjevují ve výtvarném umění v podobě Madony i Piety. Dále například náš autor mluví o *tom, jaký má být svět podle Božího plánu* a rozebírá zde Ježíšovou velekněžskou modlitbu. Kdy Ježíš prosí Otce, aby nás, křesťány všech věků „zachoval ve jménu svém“ a aby „jedno byli“. Otec Karel se tady přitom zmiňuje o rozdělení církve na Východní a Západní, pak na katolickou a evangelickou a o potřebě ekumenismu.⁶⁰ 2. neděli po Vánocích mluví otec Karel ve svém kázání o tom, proč i dnes platí slova z Janova prologu: *“mezi svoje přišel a svoji ho nepřijali.“* Následuje autorovo vysvětlení, že Jan píše sice pro své soukmenovce, svůj národ, ale platí to i pro nás, a především pro nás, i dnes, i zde a nemyslí tím jen ateisty, ale i lidí věřící. Otec Karel to dále rozebírá: „Ježíš zavazuje, Ježíš vyžaduje, Ježíš zasahuje, apodikticky a nesmlouvavě zasahuje do našich životů, do našich záležitostí. On se plete nejen do našich lidských osudů, plete se i do politiky: milovat všechny lidi i ty jiné rasy, jiné národnosti, jiného politického smýšlení, milovat i jakéhokoliv třídního nepřítele, nelhat, nekrást, to vše zasahuje nejen do soukromého života, ale má politickou dimenzi – to vše je politikum – a kdo to vyžaduje, je nepohodlný, musí zmizet.“⁶¹ Jméno Ježíš se nesmí vyslovovat, jedině v hanlivém spojení se jmény svých rodičů, psáno malými písmeny. Je tady snaha zaměnit Ježíška, jehož narození si připomínáme každé Vánoce, na dědu Mraze. Vánoce se staly svátky shánění a nakupování, uklízení a vaření. Pouze občas v televizi nebo rozhlase můžeme uslyšet nějakou vánoční koledu, ale ta se bere spíše jako součást lidové tvorby, než jako součást oslavování Narození Páně. Takto trpce popisuje otec Karel realitu vánočních svátků v době komunistické totality v naší zemi, ne platí to však částečně v něčem i pro dobu dnešní, naši dobu? Rozebírá otec Karel i takové téma jako je *poměr občana ke státní moci* na příkladu Ježíšovy zásady „Co je císařovo – císaři, co je Božího – Bohu.“ Otec Karel se ptá za nás: „Co dlužím společnosti, státu, ve kterém žiju a který mi

⁵⁷ Např. Slavnost Nejsvětější Trojice. Jaká plnost života se skrývá za zdánlivě suchými dogmatickými definicemi, ukazuje otec Karel ve své promluvě ke svátku Nejsvětější Trojice. Vychází přitom z textu evangelia podle Matouše v kapitole 28, verších 16. – 20., který se čte při bohoslužbách tohoto svátku., tamtéž.

⁵⁸ FOŘT Karel Jaroslav: *Cesta, pravda, život*. Postila otce Karla, 193.

⁵⁹ Srov. tamtéž, 54.

⁶⁰ Pokusy o ekumenický přístup se objevily již na začátku vysílání SE, kdy byly vysílány jak bohoslužby katolické, tak také evangelické, na začátku také řeckokatolické. Rovněž byly vysílány úvahy jak katolických, tak i protestantských myslitelů., KOPECKÁ Olga: *Přínos Svobodné Evropy k české duchovní kontinuitě*, in: *Teologické texty* (2003/2). Také v historii československé církve za dob totality, HALÍK Tomáš: *Katolická církev v České Republice po roce 1989*, in *Články a eseje*.

⁶¹ FOŘT Karel Jaroslav: *Cesta, pravda, život*. Postila otce Karla, 35.

poskytuje přece jen základní podmínky k životu a co Bohu, který mi tento život dal? Jak se mám chovat, když tento stát, režim nerespektuje a porušuje Boží a tím i lidská práva? Že nezachovává Helsinské dohody, která sám podepsal?“⁶²

⁶² FOŘT Karel Jaroslav: Cesta, pravda, život. Postila otce Karla, 131.

3. Analýza christologie a soteriologie v postile otce Karla

Ve své knize „Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel“, mluví C.V. Pospíšil o jedné víře a pluralitě novozákonních christologií jako garanci naší svobody v Kristu.⁶³ My v této kapitole budeme analyzovat christologii a soteriologii, tedy postavu a životní dílo Ježíše Krista, jak je vidí autor homilií otec Karel. V první podkapitole si uvedeme autorem nejčastěji používané christologické tituly. V další podkapitole Christologie, se budeme zabývat tím, jak autor pojímá text J 1,14, vtělení a problematiku preexistence, dále pak text Flp 2,6 – 8, a autorovým pojetím kenoze. Řekneme si, jak autor vidí problematiku Ježíšova vědomí a vědění, otázku blaženého patření pozemského Ježíše na Boha a také otázku zjevitelského významu Ježíšova života a díla. Dalšími body v podkapitole Christologie budou: poměr vtělení-stvoření, malá typologie christologie a hypostatická unie. V poslední podkapitole Soteriologie, se budeme zabývat otázkou autorova pojetí spásy, kříže a vzkříšení Krista. Dále si řekneme, jak se autor dívá na otázku poměru mezi křížem a oslavením Kristovým, jak propojuje christologii s ostatními obory, zejména pak s ekléziologií.

3.1 Problematika christologických titulů

Nedá se říci, že autor užívá nějaké ustálené tituly, nebo že používá jedny častěji a druhé méně často. Vždy záleží na tom kterém evangelijním čtení a o čem se v něm mluví. Otec Karel se přidržuje čtení při svém rozboru a podle toho jaké tituly užívá evangelista, užívá jich i on sám.

Nejčastěji používaným christologickým titulem v Postile otce Karla je titul *Ježíš*. A to pravděpodobně z toho důvodu, že, jak říká sám otec Karel Fořt, se snažil promlouvat jazykem prostým, aby byl conejblíže ke svým posluchačům, mezi kterými mohli být i lidé nevěřící, jak jsme si to již uvedli nahoře. Proto Ježíš, jednoduché oslovení člověka křestním jménem skutečně nezní nijak povýšeně či cize, ba naopak činí toho, o němž mluvíme v jeho křestním jménu bližším. V jednom ze svých rozboru vysvětluje otec Karel

⁶³. POSPÍŠIL Ctirad Václav: Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel, třetí vydání, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství s.r.o., 2006, 75.

posluchačům podrobněji význam jména Ježíš, jak je to napsáno v Písmu, a uvádí, že u Matouše se připomíná ještě jedná prorocká definice Ježíšovy osobnosti: „*Emmanuel* – s námi Bůh.“

Titul *Kristus* otec Karel používá méně, a to výhradně ve spojení Ježíš je Kristus. Je jím od věčnosti, ne ve smyslu lidském stávání se.⁶⁴ Kristus znamená totéž co Pomazaný. On je ten, který má přijít, ale jsou tady lidské pochybnosti, zda Ježíš je skutečně ten slibovaný Pomazaný, ve Starém Zákoně král, později Velekněz.

Dalšími tituly, které ve svých promluvách používá otec Karel, jsou *Vykupitel*, *Spasitel* a *Mesiáš*, a také *Pán*, a to v odkazech na Písmo Svaté, či vlastních citacích Nového Zákona, ve významu soteriologickém Vyznáváme, že Ježíš je náš Pán a Spasitel podle slov vyznání sv. Tomáše. Pán ve spojení s Ježíš znamená totéž co Pán Bůh.⁶⁵

Titul *Syn Boží* ve vyznání Petra a *Milovaný Syn* při křtu, proměnění i pokušení. *Syn člověka*, jak Pán Ježíš nazývá sám sebe. Nejčastěji se jedná o citace či výklad textů Matouše v souvislosti s tradicí proroků.

Ve výkladech Janova Prologu „a *Slovo* se stalo tělem“, se náš autor přidržuje tohoto titulu po celou dobu svého rozboru tohoto evangelijního textu. Tímto titulem chce náš autor zejména poukázat na Božskou osobu Ježíše Krista v rámci imanentní Trojice, na jeho preexistenci.

Christologický titul *Beránek Boží* se objevuje v popisu Ježíšova křtu v Jordáně, kdy Jan Křtitel poukazuje na Ježíše slovy starozákonního proroka Izaiáše: „Hle, Beránek Boží, který snímá hříchy světa!“ Použití tohoto titulu se tedy vztahuje na citace z Písma a poukazuje na soteriologický rozměr Ježíšova působení i utrpení.⁶⁶

Dále pak je tady vlastní příklad oslovení Ježíše otcem Karlem, a to oslovení *Ježíšku-Panáčku*, známé všem ze staré české koledy. Náš autor se tímto důvěrným způsobem přímo obrací na novorozeného krále. Prosí ho o odpuštění a zároveň mu vzdává díky.

⁶⁴ důkaz, že Ježíš je Kristus, POSPÍŠIL Ctirad Václav: Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel, 20.

⁶⁵ Srov. tamtéž, 71.

⁶⁶ Srov. tamtéž, 78

Označení Ježíše tituly *Cesta, Pravda, Život* se objevují již v samotném názvu knihy Postila otce Karla. Je to jakési heslo našeho autora, který at' už přímo, tedy slovní použitím těchto konkrétních titulů, nebo nepřímo, a to jako skrytý smysl celé Postily otce Karla, že Ježíš je tou naší jedinou Cestou, Pravdou a Živodem, nás provází od začátku do konce knihy.

3.2 Christologie

V této podkapitole se blíže seznámíme s tím, jak autor pojímá vtělení a preexistence Ježíše Krista, jak vykládá kenózi. Dále se podíváme na to, jak autor vidí otázku Ježíšova vědomí a vědění, otázku blaženého patření pozemského Ježíše na Boha i zjevitelský význam Ježíšova života. Dalšími body budou: poměr vtělení – stvoření, malá typologie christologie i hypostatická unie.

3.2.1 Text J 1, 14 a pojetí vtělení, problematika preexistence

To, jak autor přistupuje k otázce preexistence a vtělení můžeme vyčíst z jeho výkladu k Prologu Janova evangelia. Text prologu zní: „A Slovo se stalo tělem a přebývalo mezi námi. Spatřili jsme jeho slávu, slávu, jako má od Otce jednorozený Syn, plný milosti a pravdy.“⁶⁷ Autor rozebírá: „Ty jsi Boží Slovo, Boží láska, která se v Tobě stala člověkem.“⁶⁸ Dále otec Karel připomíná citaci z Písma k otázce vtělení: „Bůh tak miloval svět, že Syna svého jednorozeného dal“, Bůh sám se stal člověkem „člověčenství naše ráčil vzít Bůh na se“. Z věčného Slova, z této nevyčerpatelné studnice, pramení život lidstva, život člověka, ve kterém se zrcadlí jeho božský původ. Ježíš není jen nějaký symbol Božího jednání, Ježíš je Bůh sám, a tím je i zdrojem božského života pro všechny, kdo ho přijímají. Co do samotného aktu vtělení říká otec Karel: „Na rozpačitou otázku , jak se to může stát, se tvá maminka (autor se obrací přímo na Ježíše) dovídá, že Duch svatý na ni sestoupí, moc Nejvyššího jí zastíní, její dítě bude svaté a bude nazváno Syn Boží, neboť u Boha není nic nemožného.“⁶⁹

^{67.} J 1,14.

^{68.} FOŘT Karel Jaroslav: *Cesta, pravda, život. Postila otce Karla*, 26.

^{69.} FOŘT, op. cit., 24.

Otázku preexistence nám otec Karel krátce přibližuje i ve svém rozboru textu od Matouše: „Jděte do celého světa, získejte za učedníky všechny národy, učte je a křtíte je ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého“⁷⁰, a to na Slavnost Nejsvětější Trojice. „Je to svátek Ducha Svatého ve společenství s Bohem Otcem a Synem, svátek jedné Božské lásky ve třech osobách, svátek Nejsvětější Trojice. Je to svátek dogmatický, není připojen na žádnou konkrétní událost, kterou známe z Písma Svatého, nýbrž věroučné dogma, teologickou pravdu. Filosofické pojmy vzaté z řecké filosofie a vypracované scholastickou teologií – *substantia, natura, persona* – podstata, přirozenost, osoba. Vidíme, že mluvit o Bohu je těžké, naše slova, naše pojmy nestačí na to, aby vyjádřily moc a majestát Boha, tajemství Boží existence. Zvláště dnes, když ho slavíme jako Boha trojjediného. Jak by bylo možné postihnout slovy ono základní mysterium, že Bůh je trojjediný, jeden Bůh ve třech osobách, Bůh Otec, Bůh Syn a Bůh Duch Svatý? Vnucuje se otázka je vůbec nutné o tom mluvit? Ale potřebujeme to k životu? Milí přátelé, na tuto otázku je třeba odpovědět jasným a zřetelným „Ano! Neboť trojjedinost Boží není nějakou hádankou, ne, to je sama Boží podstata, to je totiž Boží láska, do které jsme zahrnutí i my celou svou existencí a celým svým životem. Nejsvětější Trojice to je věčný proud lásky mezi Otcem a Synem zosobněný v Duchu svatém. Boží láska stvořila tento svět a dala mu existenci. Boží láska stvořila člověka a na jeho cestách hříchu, hlouposti, nenávisti a pýchy mu nedala zahynout. Druhá božská osoba se z lásky stala člověkem v Ježíši z Nazaretu a tak nás všechny svým učením a svou láskyplnou obětí na kříži zachránila. A abychom nezůstali sami, poslala nám po návratu na nebesa Ducha svatého, aby nás v této lásce dále vedl a sílil.“⁷¹

Náš autor naznačuje i otázku primárního účelu vtělení.⁷² Jedná se o vykoupení z hříchu. Ježíš se vtělil, proto že člověk zhřešil: „Ježíš jako člověk se narodil, žil a jako člověk zemřel strašnou smrtí na kříži, a to vše proto, aby nám, kteří jsme se proti Bohu zhřešili, umožnil a ukázal cestu zpět, aby nás vykoupil, spasil.“⁷³ Dále hovoří otec Karel o Vánocích jako o svátcích veliké radosti, protože nás Bůh náš nebeský Otec obdaroval, obdaroval své děti tím, že nám poslal svého Syna, aby nás vykoupil.⁷⁴

⁷⁰ Mt 28, 16–20.

⁷¹ FOŘT Karel Jaroslav: Cesta, pravda, život. Postila otce Karla, 209.

⁷² POSPÍŠIL Ctirad Václav: Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel, 200.

⁷³ FOŘT Karel Jaroslav: Cesta, pravda, život. Postila otce Karla, 24.

⁷⁴ Celé vtělení má povahu daru, POSPÍŠIL Ctirad Václav: Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel, 190.

3.2.2 Text Flp 2,6-8 a pojetí kenoze

„Způsobem bytí byl roven Bohu, a přece na své rovnosti nelpěl, nýbrž sám sebe zmařil, vzal na sebe způsob služebníka, stal se jedním z lidí. A v podobě člověka se ponížil, v poslušnosti podstoupil i smrt, a to smrt na kříži.“ Myslím, že nejvhodnějším příkladem toho, jak autor pojímá Ježíšovu kenozi, je tento úryvek z homilie otce Karla vysvětlující Janův prolog, který jsem rovněž použila i jako ukázkou vysvětlující autorovo pojetí primárního účelu vtělení: „Ježíš jako člověk se narodil, žil a jako člověk zemřel strašnou smrtí na kříži, a to vše proto, aby nám, kteří jsme se proti Bohu zhřešili, umožnil a ukázal cestu zpět, aby nás vykoupil, spasil.“ Podle mne autor tedy chápe kenozi dvojím způsobem, a to jako vtělení: „Ježíš jako člověk se narodil, žil.“ a jako smrt na kříži, ukřižování: „a jako člověk zemřel strašnou smrtí na kříži...“ To vše, aby nás vykoupil, spasil. Slova kenoze ani ponížení otec Karel nikdy nepoužil. Na jiném místě autor říká: „Slovo se stalo Tělem“ – v malém dítěti v Betlémě i ve zmučené, krvácející, ach tak lidské postavě Ukřižovaného, - v něm se manifestuje Boží láska k nám, k lidem, láska jdoucí do krajnosti, obětující sama sebe, narozená a umírající pro nás“.⁷⁵

3.2.3 Problematika Ježíšova vědomí a vědění

To, jak autor pojímá otázku Ježíšova vědomí a vědění, můžeme vyčíst například z homilie otce Karla 3. neděle adventní cyklu A, když hovoří o tom, kdo má přijít. Náš autor začíná svůj výklad vyprávěním o tom, že do vězení se mohou dostat i slušní lidé a že někdy jsou situace, kdy se zdá, že právě jen ti slušní jsou za mřížemi. Podle mne je to přímá narážka na situaci v tehdejší Československu, podobné aktualizace slov z Písma se u otce Karla vyskytují poměrně často a souvisí to, jak jsme si již uvedli výše, s tím, že kázání vycházela z potřeb své doby. Jan byl ve vězení a jako každého člověka se ho zmocnily pochybnosti o smyslu odporu, chvíle bez útěchy, rezignace a zoufalství (zřejmě autorova narážka na pocity lidí, kteří jsou nevině zavřeni v komunistických vězeních) a tak posílá vzkaz Ježíši: „Jsi ty ten, který má přijít nebo máme čekat jiného?“ Ježíš nemá zapotřebí sám sebe představovat, doporučovat, sám o sobě vydávat svědectví a dokazovat

⁷⁵ FOŘT Karel Jaroslav: Cesta, pravda, život. Postila otce Karla, 172.

své božské poslání, stačí mu jen v duchu orientální rétoriky poukázat na slova z Písma, důvěrně známá všem jeho soukmenovcům, slova útěchy a naděje, líčící působení Mesiáše, v tomto případě na proroka Izaiáše: „Vzmužte se malomyslní a nebojte se! Hle, Bůh Vám přináší odvetu, božskou odplatu. On sám přijde a spasí vás. Tehdy se otevrou oči slepých, odemknou se uši hluchých, poskočí chromý jako jelen a zaplesá jazyk němého.“ Právě těmito slovy proroka, říká otec Karel, a s poukazem na svoji činnost a působení odpovídá Ježíš na Janovu otázku: „Jděte a zvěstujte Janovi, co tu slyšíte a vidíte. Slepí vidí, chromí chodí, hluchí slyší, mrtví vstávají a chudým se zvěstuje evangelium, radostná zvěst o spáse!“⁷⁶ Předtím se otec Karel zmiňuje o tom, že při křtu Ježíše v Jordáně sám Jan ve svém prorockém vytržení označil Ježíše ze Mesiáše: „Hle, Beránek Boží, který snímá hříchy světa!“ Jedná se o předpověď starozákonního proroka Izaiáše o tom, že Mesiáš bude trpět a bude zabít jako láskyplná oběť za hříchy světa.⁷⁷ Otec Karel se domnívá, že snad právě toto oslovení dalo Ježíši podnět vidět své poslání i v duchu tohoto SZ proctví.⁷⁸ Dalším místem v homilii otce Karla, kde náš autor mluví o Ježíšově vědomí a věděni své božské podstaty je biblický text rozhovoru Ježíše s Filipem J, 14,7-14: „Kdybyste znali mne, znali byste i mého Otce. Nyní ho již znáte, neboť jste ho viděli.“ Filip mu řekl: „Pane, ukáž nám Otce, a víc nepotřebujeme!“ Ježíš mu odpověděl: „Tak dlouho jsme s vámi, Filipe, a ty mne neznáš? Kdo vidí mne, vidí Otce. Jak tedy můžeš říkat: Ukaž nám Otce? Nevěříš, že já jsem v Otci a Otec ve mně? Slova, která mluvím, nemluvím sám od sebe; Otec, který ve mně přebývá činí své skutky. Věřte mi, že já jsem v Otci a Otec je ve mně; ne-li, věřte aspoň pro ty skutky!“ Otec Karel říká, že Ježíš byl jasně vybaven ke svému úkolu zvláštní mocí a zvláštními schopnostmi, za které Otci děkuje. Zároveň však účinnost těchto divů nijak nepřeceňuje a chválí ty a blahoslaví ty, kteří neviděli a přece uvěřili. Autor tento text podrobněji rozebírá, že „Ježíšova slova jsou slova Boží, Ježíšovy skutky jsou skutky Boží lásky. Tato Boží pravda a Boží láska činí člověka Ježíše totožným s Otcem touto pravdou a touto láskou je Ježíš jeho jediným, věčným Synem. Člověk prostý, skoro obyčejný je jedné podstaty s Otcem, který mluvil a žil jako Bůh,⁷⁹ a ukončíme autorův rozbor slovy z jiného místa: „V Ježíši, v jeho pravdě a lásce, která vyvrcholila na kříži, se nám zjevil sám Bůh.“⁸⁰ V další ze svých homilií nás otec Karel učí o svaté Trojici: „...pak je tu ale v „plnosti času“ Syn, narozený z ženy, člověk jako my, a přece ve

⁷⁶. FOŘT Karel Jaroslav: Cesta, pravda, život. Postila otce Karla, 21.

⁷⁷. O trpícím Služebníku JHWE, POSPÍŠIL Ctirad Václav: Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel, 41.

⁷⁸. FOŘT Karel Jaroslav: Cesta, pravda, život. Postila otce Karla, 20.

⁷⁹. FOŘT, op. cit., 61.

⁸⁰. FOŘT, op. cit.,32.

zvláštním vztahu k Otci – Ježíš z Nazareta, Otce poslušný až k smrti, s ním jedné vůle, s ním zcela totožný.“⁸¹ A dodává, že zde tedy vystupuje Bůh ne již jako náš Otec, ale jako náš bratr, opravdu „Emmanuel“ – „Bůh s námi“. Poslední místo z kázání otce Karla, které bych chtěla zmínit v souvislosti s Ježíšovým vědomím a věděním je autorův rozbor textu Janova evangelia, kdy nám Jan dává nahlédnout zvláště hluboko do Ježíšova nitra v rozhodujícím okamžiku jeho života, kdy, jak sám říká „přišla jeho hodina“. Ježíš je na vrcholu slávy na své cestě z Galileje do Jeruzaléma, která pak končí triumfálním vjezdem do svatého města, ale zároveň ví, že ho tam čeká smrt. Obrát se zády k těm, kteří tě nechťejí. „Nové pokušení“, otec Karel cituje exegetu otce Josefa Hrbatu, který to podle našeho autora vyjádřil velmi trefně ve své knize „Perly a chléb“. Ježíš znal, podle otce Karla, paradox života kdo miluje život, ztratí jej, kdo však svůj život nenávidí v tomto světě, uchrání jej pro život věčný. Ježíš nám zde otvírá svoje srdce, říká autor, můžeme v něm číst a sledovat, jak se rozhodoval: „Nyní je má duše sevřená úzkostí. Co mám dělat? Mám tě prosit: Otče, uchraň mne od té hodiny? Vždyť právě pro tuto hodinu jsem přišel! A já, až budu vyvýšen ze země, přitáhnu všechny k sobě.“ Ježíš mluví o kříži, pochopil a rozhodl se a ve svém svatém nadšení volá: „Otče, oslav své jméno!“ A nezůstává jako již tolikrát v životě bez Otcovy odpovědi.⁸²

3.2.4 Blažené patření pozemského Ježíše na Boha

Tady bych se ráda zmínila o novoroční homilii otce Karla. Říct v první den Nového roku „ano!“ Božímu plánu podle Ježíšova vzoru, jak nás učil „bud' vůle tvá“ a jak sám prosil v nejtěžších chvílích „ne má, ale tvá vůle se stan“.⁸³ 1. neděli postní mluví otec Karel o pokušeních Ježíše od ďábla na poušti. Ježíš znal pokušení a musel s nimi jako my bojovat. Tato skutečnost podle otce Karla patří k tajemství celé Ježíšovy osobnosti, Boha, který byl člověkem, a člověka, který byl Bohem. A právě proto, říká náš autor, že Ježíš byl i pravým člověkem, byl vystaven nejen utrpení a smrti, ale i pokušení. Ježíš zvítězil pokušení, zvítězil nejen za sebe, ale i za nás, neboť jeho pokušení, jsou i našimi, jeho boj je i naším, a jeho vítězství je i naším vítězstvím.⁸⁴ Na svátek Křtu Páně mluví náš autor o tom,

⁸¹. FOŘT Karel Jaroslav: Cesta, pravda, život. Postila otce Karla, 73.

⁸². Srov. FOŘT, op. cit., 187.

⁸³. Srov. tamtéž, 32.

⁸⁴. Srov. tamtéž, 40.

že se Ježíš dává pokřtít křtem pokání a když mu Jan v tom brání, říká: „Nech tak nyní, neboť je třeba, abychom zcela splnili vůli Boží.“ A pokračuje dále, že Ježíš se musí ponořit do vši naší lidské ubohosti, musí vzít na sebe vše lidské, i když je to prosáklé nepravosti, zlobou a násilností. Ježíš se ničemu z lidské tragiky nevyhýbá, ničeho z lidské bídy nechce být ušetřen, včetně smrti.⁸⁵ Ve své velkopáteční řeči mluví otec Karel o opuštěném Ježíši na kříži. Je sám s sám. Sám stojí s naší vinou před Boží spravedlností. Nikdo nikdy nevysvětlí, co to znamená, říká autor. Jediné, co drží Ježíše, je jeho nezlomná věrnost poslání, jež má od Otce, jeho nepochopitelná láska k nám.⁸⁶ Jinde zase mluví otec Karel o Ježíšově pokoře, s níž se všechno v jeho životě děje: „Malé dítě v chudých jeslích, jako jeden z mnoha čeká na Janův křest pokání...“⁸⁷ Na jiném místě nás autor seznamuje s Ježíšem, kterého, jak říká, neznáme, Ježíšem, uchváceným svatým hněvem, kterého podle slov proroků o Mesiášovi stravuje horlivost pro Boží dům.⁸⁸

3.2.5 Zjevitelský význam Ježíšova života a díla

Zjevitelský význam Ježíšova života a díla hraje velice důležitou úlohu ve výkladech otce Karla. Na slavnost Narození Páně ve své homilii říká: „Jako izraelský národ, jak čteme v Bibli u proroků, tak také Josef a Maria, lidé spravedliví, čekali spásu Izraele, spásu Božího lidu, příchod Syna člověka. Nebyli spokojeni s bídou tohoto světa, ale čekali někoho dokonalého, nového, čekali spásu a vykoupení. Že nebudeš jen nějaké obyčejné dítě, jen nějaký ten Jehošua, Jozue, jakých běhaly po ulicích Nazareta celé tucty, že právě v tobě se naplní tyto svaté sny a toto zbožné očekávání lidstva, to se dozvěděla tvá maminka Maria v mystickém zjevení z úst archanděla Gabriela.“⁸⁹ V dalším ze svých výkladů náš autor vysvětluje důležitost zjevitelského významu Ježíšova života a díla takto: „Zvěstování evangelia, kázání Božího slova, o to totiž Ježíšovi jde, to je vrchol jeho činnosti. Ježíš působí mnoho divů, jimiž dokumentuje svou božskou moc a dobrotu, ale to hlavní je osvobozující slovo pravdy, evangelium rad. Zvěst o tom, že tajemství tohoto světa je láska.“⁹⁰ Na dalším místě otec Karel říká: „Spatřili jsme Tvoji slávu, kterou má od Boha.... Boha nikdo neviděl. Ty, jeho Slovo, jeho jednorozený Syn, jenž spočíváš v náruči

⁸⁵. FOŘT Karel Jaroslav: Cesta, pravda, život. Postila otce Karla,38.

⁸⁶. Velkopáteční homilie, podle scénáře z roku 1996, autor Msgr. Karel J. Fořt. Viz Příloha č.19.

⁸⁷. FOŘT Karel Jaroslav: Cesta, pravda, život. Postila otce Karla,175.

⁸⁸. Srov. tamtéž, 182.

⁸⁹. FOŘT, op. cit., 26.

⁹⁰. FOŘT, op. cit., 21.

Otcově, Tys nám o něm pověděl.“⁹¹ A nakonec „Druhá božská osoba se z lásky stala člověkem v Ježíši z Nazaretu a tak nás všechny svým učením a svou láskyplnou obětí na kříži zachránila. A abychom nezůstali sami, poslala nám po návratu na nebesa Ducha svatého, aby nás v této lásce dále vedl a sílil.“⁹² Vzkříšením Lazara, jak říká otec Karel v jiné ze svých homilií, „se Ježíš znovu legitimuje jako Boží pověřenec, jako Syn Boží, jako Mesiáš.“⁹³

3.2.6 Poměr stvoření – vtělení

Podle otce Karla v Ježíši vývoj stvoření dosahuje svého vrcholu. Stvořené lidství se v něm spojuje s tvořícím božstvím. Ježíš ztělesňuje blízkost Boží, ukazuje a říká, že Bůh na nás nezapomněl, že nás, své stvoření – bere vážně. Dalším místem v homiliích otce Karla, kde se dá podle mého vyčíst přístup autora k poměru stvoření – vtělení, je místo, kde autor mluví o tom, kdo Ježíš je a co pro nás jeho narození znamená a vychází přitom z Janova prologu, z oné kosmické vize a filozofické básně. „Boží idea, ve které Bůh stvořil tento svět a podle které se ten podle jeho vůle po miliony let vyvíjí, tato idea, toto Boží Slovo, které bylo na počátku u Boha a bylo Bůh a skrze které vše povstalo a bez něhož nepovstalo nic, co jest.....“⁹⁴

3.2.7 Malá typologie christologie

Ze všech druhů a přístupů k christologii, které předkládá ve své knize „Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel“ C.V. Pospíšil, již jsem použila jako předlohu, bych chtěla zdůraznit *christologii funkcionalistickou*, poněvadž autor neustále vybízí k následování (poukazuje na svou dobu a potíže českého národa vysvětluje odcizením se křesťanským kořenům, i když ne z vlastní vůle národa, pomoci může jen návrat ke Kristu). „Ježíš je Syn člověka po pravici Boha, to znamená člověk absolutní, člověk normativní, člověk katexochén, to znamená člověk vzor, člověk ideál, člověk, před kterým je třeba padnout na kolena a kterému je třeba sloužit. Jeho zákon, zákon lásky k člověku je zákonem absolutním a tento zákon ukládá člověku povinnosti. Ale dává mu také práva, nezadatelná

⁹¹ FOŘT Karel Jaroslav: Cesta, pravda, život. Postila otce Karla, 27.

⁹² FOŘT, op. cit., 209.

⁹³ FOŘT, op. cit., 49.

⁹⁴ FOŘT, op. cit., 27.

lidská práva.“⁹⁵ Práva, která jsou narušována komunistickým režimem a nejen jím, jak to dále rozebírá autor. Funkcionalistická christologie pak úzce souvisí s *christologií ontologickou*. Autor nás seznamuje s osobou Ježíše Krista, kdo byl a jaký význam pro nás má Ježíšův pozemský život. Dále můžeme mluvit o *christologii vysoké*, poněvadž autor neustále odkazuje na Ježíšův božský původ a *christologii zevnitř*, autor se dívá na problematiku očima katolického kněze.

3.2.8 Hypostatická unie

Hypostatické unii jako tématu autor nevěnuje zvláštní pozornost. Avšak celou knihou se táhne jasné přesvědčení otce Karla, že Kristus je pravý Bůh a pravý člověk, tedy skutečně Bohočlověk. „Kdo vidí Ježíše, onoho tesaře z Nazareta, mladého, snad i krásného člověka, ale člověka unaveného, umazaného pachem cest, jednou hladového a žíznivého, jednou horlivého a zase k slzám dojatého a nakonec zbičovaného a na kříži umírajícího, kdo může věřit, že vidí všemohoucího, vševědoucího, všudypřítomného, tajemného, našemu poznání nedostupného Boha? Byl by vůbec všudypřítomný a vševědoucí člověk vůbec ještě člověk? Nepatří právě ona vymezenost, časová, místní, intelektuální k přirozenosti člověka? Ježíš mnoho věděl a mnoho mohl, byl prorok mocný slovem i skutkem, ale všudypřítomný docela zjevně nebyl – když byl v Nazaretě, nebyl současně i v Jeruzalémě. Byl člověk, člověk jako my, nám ve všem podobný, jak praví Písmo a dodává: „Ovšem, kromě hříchu.“ A otec Karel pokračuje: „Tajemství, nepochopitelné tajemství onoho výjimečného vztahu mezi Ježíšem a Bohem, tajemného spojení přirozenosti božské i lidské v jedné osobě, v Ježíši.“⁹⁶

3.3 Soteriologie

V této podkapitole budeme mluvit o spáse, o kříži, o Ježíšově vzkříšení – oslavení. Řekneme si rovněž, jak autor pojímá poměr mezi křížem a Kristovým oslavením, a s jakými ostatními obory propojuje christologii.

⁹⁵. FOŘT Karel Jaroslav: Cesta, pravda, život. Postila otce Karla, 28.

⁹⁶. FOŘT, op. cit., 61.

3.3.1 Pojetí spásy, význam kříže a vzkříšení Krista

O spásě říká náš autor, že to je dílo pro které se Ježíš narodil a přišel na tento svět. „Ježíš přišel jako jeden z nás, se vši naší bídou, aby nás zase povznesl s sebou k Otci, do nekonečné slávy. Stal se člověkem, narodil se jako lidské dítě, abychom my se mohli stát dětmi Božími.“⁹⁷ O tom, v čem je spása pro člověka, mluví otec Karel, na Slavnost Nejsvětější Trojice: „Člověk je obrazem Božím, také může být dobrý, milosrdný a laskavý. To je jeho úkol. V tom je jeho spása. Bůh je trojjediný, v Bohu je živé společenství, partnerství, dialog. A tak se také člověk vztahem k druhým stává úplným.“⁹⁸ V jedné ze svých homilií mluví otec Karel o božském lékaři, který přišel uzdravovat nemocné.⁹⁹ Nepřišel soudit a trestat. Ježíš se odvolává na Ozeáše „Milosrdenství chci, ne oběti“. Lidstvo je nemocné zlem. Ježíš je takovým lékařem poslaným od Otce, aby zachránil, co zahynulo, každý má být uzdraven, nikdo není vyloučen, všem se nabízí spása. Otec Karel dále pokračuje, že tam, kde člověk žije podle evangelia, opravdu se stávají lidé laskavějšími a život lidštějším, ale jsou to jen výjimky. Hitlerův národní socialismus a Stalinský komunismus – velká část inteligence věřila v jejich spásnost. Skutečnost světa však zůstává a je hrůzná. Hlad, bída, nenávist, války. První, co po nás Ježíš žádá, je abychom prosili a modlili se za spásu tohoto světa. Dává nám posláni: „Jděte do celého světa...učte je milovat se, jako já miloval vás!“ – to je podle otce Karla autentické osvobození člověka – Ježíš je cesta ke spásě světa.¹⁰⁰ Člověk může být spasen jen skrze člověka – změnou lidského srdce. Bůh je láska. Z lásky stvořil svět, člověka, poslal svého Syna, láska je jeho nejvyšším přikázáním, jen láskou může být tento svět spasen. Ježíš byl poslán především k Židům, ale nejen k Židům. Rozhodující tedy není příslušenství k nějakému národu, rase, ale je to víra, která každému otvírá cestu ke spásě. Víra nám otvírá cestu k lásce.¹⁰¹ Dalším místem v této knize homilií, který můžeme přidružit k pojetí spásy otcem Karlem, je spása skrze kříž.¹⁰² O ní se autor zmiňuje, když mluví o tématu utrpení a rozebírá text Mt 16, 21-27. Ježíš předpovídá o svém utrpení a Petr mu to rozmlouvá: „Tobě se přece nemůže nic takového stát. Ty nás povedeš v osvobozeneckém boji. Ty obnovíš království Izraele.“ Petrovi se dostává tvrdého odmítnutí: „Jdi mi z očí, Satane! Pohoršuješ mne, pokoušíš mne, neboť nemáš na mysli věci božské, ale lidské.“

⁹⁷. FOŘT Karel Jaroslav: Cesta, pravda, život. Postila otce Karla, 69.

⁹⁸. Srov. FOŘT, 92.

⁹⁹. Srov. FOŘT, 94.

¹⁰⁰. Srov. FOŘT, 102.

¹⁰¹. Srov. FOŘT, 112.

¹⁰². Srov. FOŘT, 116. ; Kříž je příčinou naší spásy, sv. Pavel, POSPÍŠIL Ctirad Václav: Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel, 80

Ježíš toto pokušení už dávno překonal, říká otec Karel. On půjde a povede své věrné cestou, kterou mu ukázal Otec, a má-li téci krev, poteče jeho vlastní. Pro tuto cestu se rozhodl, a pro ni musí získat své učedníky. Je to cesta úzká, strmá, kamenitá, ale jediná cesta vítězná. „Cesta k opravdovému osvobození člověka a k jeho spáse není a nemůže být bez oběti a utrpení...“ Ježíš nás učí zcela realisticky s utrpením počítat. Ježíš netvrdí, že utrpení dělá člověka šťastným, ale učí nás, že bolest nemusí být nutně v životě to nejhorší. Učí, že utrpení se dá v životě snášet jen tehdy, když víme, proč trpíme a k čemu je to dobré. Dále náš autor vysvětluje, proč Bůh utrpení dopouští a říká, že utrpení Ježíšovo je dobrovolné za druhé z lásky!

O kříži mluví otec Karel s láskou, kříž k Ježíši patří, je to jeho životní úděl a skutečnost našeho spasení. „Bůh nejen přišel mezi nás, aby nás hledal a osvobodil od naší zloby, On se touto naší zlobou nechal přibit na kříž! Aby s námi trpěl, aby za nás trpěl. To je tajemství Boží lásky.“¹⁰³ Ježíšova smrt na kříži je láskyplnou obětí života. Bez kříže by Ježíš nebyl Kristem, nebyl by Spasitelem světa, neboť nikdo nemá větší lásku než ten, kdo dá život za přátelé. Říká, že to nebyla láska lidská, byla to láska nadlidská, Boží! Bůh opustil sám sebe! „Otče, Otče, proč jsi mne opustil?“ volá Bůh k Bohu, Syn k Otcí. Tvůrce se stal tvorem, svátost se vydala v ruce lidské podlosti. V Kristu neumíral jen člověk, ale Syn Boží (Bůh). Toto je pravé poselství kříže. Zároveň na jiném místě otec Karel dodává, že „Ježíš na kříži zvítězil!“ A znovu opakuje, že kříž je údělem Ježíše, a také těch, kteří ho následují. Otec Karel mluví o paradoxu kříže¹⁰⁴, jak o něm učí veliký teolog Teilhard de Chardin. A od sebe dodává, že porozumět kříži, neznamená vést život smutný, ale mít pochopení pro jeho těžkosti. Ukončit autorovo pojetí kříže bych chtěla slovy samotného otce Karla, že totiž kříž je znamením Boží lásky, celé Nejsvětější Trojice.

Otec Karel říká, že teprve po zmrtvýchvstání Ježíšově jeho učedníci pochopili kdo je, proč ho někteří nepřijímají a co mají dělat ti, kteří ho jako Spasitele chtějí objevit. Petrovo vyznání, jež bylo pojmáno ve smyslu dobových mesiášských očekávání se teprve po velikonocích ukazuje jako klíč k tajemství Ježíše z Nazareta.¹⁰⁵ Teprve nyní vědí, že zmrtvýchvstalý Pán s nimi půjde cestou do Emauz i v budoucnosti, po všechny dny až do

¹⁰³. FOŘT Karel Jaroslav: Cesta, pravda, život. Postila otce Karla, 98.

¹⁰⁴. „Nauka o kříži je přesvědčením, že cesta lidského potu a bolestného usilování vede k nějakému východisku, že tato cesta stoupá, že každý život má smysl, a proto i budoucnost, i věčnost. Život má konec, má cíl, ukládá směr životnímu pochodu a ten je ve skutečnosti orientován směrem k největší spiritualizaci na základě největšího úsilí. Teilhard de Chardin dodává, že už přijetí tohoto principu znamená zařadit se mezi sice vzdálené a implicitní, ale skutečné žáky ukřižovaného Krista.“, FOŘT Karel Jaroslav, Cesta, pravda, život. Postila otce Karla, 99.

¹⁰⁵. POSPÍŠIL Ctirad Václav: Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel, 77.

skonání věků, jak slíbil. Už o tom nebudou, nemohou mlčet, a schovávat se za zavřenými dveřmi, a tak se tato radostná zvěst o tom, kdo přemohl jako první z lidí smrt nese dějinami dále až po naše dny. V jiné ze svých homilií nazývá Ježíše světlem: „Světlo, symbol života, život sám, přišlo mezi nás a z jeho lásky jsme všichni obdrželi život bohatý, život Boží život lásky, život věčný. Skrze Ježíše přišel na tento svět a každý se na něm může podílet, když je ochoten tento život přijmout a z něho žít. Tento život sebeobětující lásky je předmětem vši naší víry“, říká autor. „My jsme uvěřili v Boha Otce, jak jsme ho poznali v jeho Synu, Ježíši z Nazareta, Ježíši Kristu. Světlo zmrtvýchvstalého Krista je světlem našeho života. Teprve v tomto světle můžeme pochopit celé dějiny lidstva, evangelium, Ježíšův život a nauku. Pochopit, že Ježíšova věc je věcí Boží, že Ježíšův život byl životem Božím, Ježíšova sama sebe obětující láska byla láskou Boží.

V Ježíši se nám Bůh zjevil jako láska. Jak bylo předpověděno v Písmech: „Silnější než smrt je láska.“¹⁰⁶ Tak zdánlivě nesmyslná smrt Ježíše nabývá najednou smysl.

3.3.2 Poměr mezi křížem a oslavením Kristovým

Zde si můžeme připomenout místo, které jsme již citovali v rozdíle o Ježíšově vědomí a vědění to, co Ježíš sám říká o své poslední hodině a o kříži, jak nám na to poukazuje autor: „Vždyť právě pro tuto hodinu jsem přišel! A já, až budu vyvýšen ze země, přitáhnu všechny k sobě.“ Také jsme si již řekli, co o kříži řekl sv. Pavel, že totiž kříž je příčinou naší spásy. A otec Karel od sebe ještě dodává, že Ježíš na kříži zvítězil!

7. neděli velikonoční se nám otec Karel snaží přiblížit Ježíšovu Velekněžskou modlitbu, kterou se modlí velekněz po vykonané oběti. Nyní se jí modlí Ježíš, končící obětí svého života, loučí se a nakonec se modlí, prosí o své vlastní oslavení po splnění svěřeného úkolu: „Otče, přišla má hodina. Oslav svého Syna, aby Syn oslavil tebe. Já jsem tě oslavil na zemi, dokončil jsem dílo, které jsi mi svěřil, abych ho vykonal. ..Zjevil jsem Tvé jméno...Nyní oslav Ty mne u sebe, Otče, slávou, kterou jsem měl u Tebe dříve, než byl svět.“ Ježíšova úloha – ukázat lidem Otcovu podstatu, totožnost, vysvětluje otec Karel, je splněna, může odejít do slávy Otcovy, na níž měl podíl „než byl svět“. A tady zůstávají ti, kdo pochopili, „vždyť jsou tvoji, v nich jsem oslaven.“¹⁰⁷

¹⁰⁶ FOŘT Karel Jaroslav: Cesta, pravda, život. Postila otce Karla, 50.

¹⁰⁷ Srov. FOŘT, 69-70.; Setkání s oslaveným je podílem na jeho slávě, což zřejmě odpovídá předchozímu podílu učedníka na Mistrových zkouškách, POSPÍŠIL Ctirad Václav: Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel, 59.

Zelený čtvrtek, poslední večeře, krvavý pot v Getsemanech, utrpení Velkého pátku, zrada jednoho a zapření druhého a smrt na kříži – to chvíle absolutního smutku a přehořkého zklamání – to byl konec Ježíšova pozemského života, konec Ježíše-člověka na této zemi. Jeho slova :“Dokonáno jest!“ = zjištění skutečnosti, kterou je smrt pro všechny lidi. Ve vyznání se o něm praví jako o každém člověku: „...počal se,...narodil se,...trpěl,...umřel a pohřben jest“ nakonec se dodává „sestoupil do pekel“, ne do pekla, ale do pekel, do bezútěšné říše smrti. Ano, Ježíš byl opravdu mrtev! Hrob byl zapečetěn. Otec Karel rozebírá: „Ježíš, tak jak žil a tomto světě působil, se už nikdy na zemi nevrátil, tak jako se nevracejí naši mrtví. Když Ježíš řekl: „Dokonáno jest!“, bylo tedy opravdu dokonáno. A přece právě tehdy a právě tam, kde končí jeden život a jedná skutečnost, začíná život nový a nová skutečnost. Jiná, ale ne méně skutečná. V posledních chvílích svého života slíbil Ježíš svému spolutrpiteli po pravici: „Ještě dnes budeš se mnou v ráji!“ – v tom okamžiku tedy, kdy končí existence v čase, je zde řeč o existenci nové, v ráji, ve věčnosti, v Bohu. Pokud by Nový Zákon byl jen dějinami Ježíše člověka, musel by zde končit. Protože ale jeho spisy jsou především svědectvím víry, dějinami Bohočlověka, Ježíše Krista, pokračují evangelia dál, za hrob, a vyprávějí o tom, jak Ježíš vstal z mrtvých, jak se zjevoval svým věrným a jak ho pak viděli naposledy, když 40. den vstoupil na nebesa.“ Náš autor dále vysvětluje rozpor mezi „ještě dnes budeš se mnou v ráji“ a proč pak trvá ještě 40 dní než Ježíš slavně vstoupí na nebesa: „Ježíš ve chvíli, kdy dokonal, vešel do slávy svého Otce, do věčnosti, kde není dne, ani třetího, ani čtyřicátého. Ježíšovi věrni pak prožívali tuto skutečnost v čase, v němž žili.“¹⁰⁸

3.3.3 Propojení s ostatními obory

Autor často mluví o církvi zcela logicky v souvislosti s úkolem Ježíše Krista zde na zemi. Přišel zvěstovat evangelium, radostnou zvěst o tom, že Boží království se přiblížilo. Církev pak představuje toto Boží království již zde na zemi podle učení II. vatikánského koncilu Otec Karel se rovněž zabývá otázkou, proč tak často slyšíme Ježíš ano, a církev ne? V souvislosti s tímto říká náš autor, že „věřit v Ježíše, znamená milovat bratry, milovat jednotu bratří ve víře, tedy právě milovat církev.“¹⁰⁹ Mluví o Církvi i

¹⁰⁸. FOŘT Karel Jaroslav: Cesta, pravda, život. Postila otce Karla, 67-68.

¹⁰⁹. Srov. tamtéž, 56.

v souvislosti se skutečností, která by mohla ohrozit Církev i teď po 2. vatikánském koncilu – jedná se o hádky o liturgii v latině, o přijímání na ruku – vysvětluje toto vše ve své homilii k textu od Matouše, v němž Ježíš mluví o farizejství a farizejích. Otec Karel říká, že jen naše vnitřní dispozice, naše láska k Pánu Ježíši rozhoduje o tom, zda naše přijímání je svatokrádeží či nikoliv.¹¹⁰

4. Pneumatologie a mariologie v pojetí otce Karla

V této kapitole se krátce podíváme na to, jak otec Karel vysvětluje úlohu Marie matky Boží v souladu s učením II. Vatikánského koncilu, rovněž si nastíníme i to, co učí o 3. božské osobě Duchu svatém a jeho úkolech ve světě.

O svatém Duchu hovoří otec Karel poměrně často, na Svátek Seslání Ducha svatého, na Slavnost Nejsvětější Trojice: „Je jeden Bůh ve třech osobách, teologové tak nazvali způsob, jakým se Bůh v dějinách dal lidem poznat, jak se jim (z)jevil.“ O 6. neděli velikonoční mluví o středu a smyslu našeho života, kterým je skutečnost, že Ježíš přemohl smrt, On odvalil ten těžký kámen od hrobu, On dosáhl vrcholu – Sysifos je spasen¹¹¹, člověk je vykoupen: „Ježíš je u Otce a tak i pro nás je cesta volná, máme cíl, víme, kam jdeme. Jsme na cestě, říká otec Karel, cesta je těžká, ale Ježíš je s námi:“ nenechám vás sirotky, přijdu k vám.“ „Já požádám Otce a On vám dá pošle Vám přímluvce, aby byl s vámi na věky.“¹¹² Je to paraklethos = „dobrý advokát“, Ježíš ho nazývá Duchem Pravdy, otevře nám oči pro smysl všech věcí. „V onen den poznáte, že já jsem ve svém Otci, vy ve mně a já ve vás.“¹¹³ Otec Karel říká, že Jan Chrysostomos správně nazval zprávy ze Skutků apoštolských evangeliem Ducha svatého, poněvadž jsou to jasná a výmluvná svědectví Ducha Svatého pro Ježíše jako zmrtvýchvstalého Krista. Původ Ducha svatého je podle otce Karla jasný – vychází z Otce a Syna a na ně opět ukazuje. Jeho nejdůležitějším úkolem je spojit učedníky s Kristem a skrze něj s Bohem. Duch svatý je ono pouto, který drží pohromadě nebe a zemi, Boha a lidí, Krista po pravici Boží a jeho církev zde na zemi. Druhým úkolem Ducha svatého zde na zemi je vytvořit Církev.¹¹⁴

¹¹⁰. FOŘT Karel Jaroslav: Cesta, pravda, život. Postila otce Karla, 136.

¹¹¹. Sysifos – postava z díla Alberta Camuse, francouzského spisovatele, valí kámen, osud člověka naší doby, jak říká otec Karel, bez Boha, bez cíle.

¹¹². Pneumatologický rozměr Ježíšova oslavení – Pán se stává dárce Ducha=soteriologická dimenze Kristova vzkříšení viz úkoly Ducha ve světě, POSPÍŠIL Ctirad Václav: Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel, 60-61.

¹¹³. Srov. FOŘT, 66.

¹¹⁴. Srov. tamtéž, 208.; Christologie Lukáše a Skutků – vazba mezi christologií a pneumatologií, christologií a ekleziologií, POSPÍŠIL Ctirad Václav: Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel, 77.

Pannu Marii, její postavu i její úlohu v životě jejího Božského Syna, nám autor přibližuje ve svých homiliích na téma *O mateřské lásce*, na příkladě Marie ukazuje je mateřská láska je božská, kolik toho vydrží. Dále o slavnosti Nanebevzetí Panny Marie mluví o mariánské úctě, která je cenným elementem naší zbožnosti v poměru k Bohu. Otec Karel uvádí, že 2. vatikánskému koncilu se vyčítá, že oloupil Pannu Marii o náležející jí úctu, a vysvětluje, že církev ctí v Marii „pravou matku Boha a Vykupitele“, že v „uctívání Matky Boží se správně poznává, miluje a oslavuje i Syn, kvůli němuž všechno je a v němž je podle vůle Otce plnost lidství“ a že 2. vatikánský koncil jen správně vyznačil, že „úcta k Panně Marii se podstatně liší od kultu, který přísluší Slovu, které se stalo Tělem, Bohu Otci a Duchu svatému.“¹¹⁵ Marie je příkladem křesťanského života – trpělivá a střízlivá ochota ke službě, je výrazem křesťanské lásky! V jejím příkladu vidíme přístupnost pro vůli Boží – ochotně a s důvěrou přijímat život. Autor zdůrazňuje, že každá mariánská úcta musí být v souladu s učením Kristovým: „Co vám řekne, to učíte!“ A končí „Per Mariam ad Jesum.“ Neboť On je ten, kdo člověku může otevřít bránu a přivést k cíli – ke spáse – pro níž je člověk stvořen a po níž touží. Kristus, Bůh a člověk, Bohočlověk – On je člověku cestou, pravdou i životem.¹¹⁶

¹¹⁵. FOŘT Karel Jaroslav: *Cesta, pravda, život. Postila otce Karla*, 146.

¹¹⁶. Srov. FOŘT, 59.

Závěr

Dvacáté století. Doba objevů a vynálezů. Doba vyvýšení člověka nad vše tvorstvo i snaha o jeho povýšení nad Stvořitele. Doba pokroku. Zároveň však i doba úpadku: nacistický režim Hitlera, režim komunistický. Odhození Boha, zřeknutí se ho, a tím i ponížení člověka. Sepsání lidských prav v OON a zároveň porušování i těch nejzákladnějších práv člověka.

Vraždění, věznění, lži a zákazy. To je doba, ve které žije náš autor. Přestože není přímým účastníkem toho hrůzného dění v jeho rodné zemi, nezavírá oči a promlouvá k lidem skrze Rádio Svobodná Evropa, rádio, jež „prolamuje bariéry“. Mluví k lidem jejich prostou, srozumitelnou řečí a přináší jim radostnou zvěst o tom, že nejsou sami, že je s nimi Ježíš, náš Pán. Slovo otce Karla vchází do lidských domovů, do jejich srdcí a zanechává v nich stopu Slova živého. Odkrývá zatajované komunistickým režimem učení II. Vatikánského koncilu. Zároveň však učí, že tajemství živého Boha je tajemstvím dalece přesahujícím naši lidskou mluvu a naše chápání.

Msgr. Karel J. Fořt učí jako kněz, katolický kněz, takže mluvíme o christologii zevnitř. Můžeme u něj mluvit také o christologii ontologické, pomáhá nám pochopit kdo je Ježíš a co pro nás znamená jeho pozemský život, a christologii funkcionalistické, nabádá nás, abychom z něj brali příklad. Z biblických textů u otce Karla převažují texty Matouše, Jana, Lukáše (Skutky). Z christologických titulů jsou autorovi nejvlastnější Ježíš, Ježíš Kristus, Pán Ježíš. Ve svých homiliích otec Karel detailně rozebírá Ježíšův pozemský život a na základě přirovnání reálných příkladů ze svého života, či života lidí, které zná, s událostmi ze života Ježíše, nám tyto události přibližuje a vysvětluje, proč bychom vlastně měli Ježíše následovat. Dále nám vysvětluje, jak si Církev tyto události Ježíšova života připomíná v tajemstvích, které nám Pán Ježíš zanechal a zdůrazňuje, že to není pouhá připomínka, ale pokaždé reálná skutečnost prožívání těchto tajemství. V souladu s učením II. Vatikánského koncilu mluví autor o Marii matce Boží, jako příkladu hodnému následování, a rovněž o Duchu svatém a jeho úkolech ve světě.

Použitá literatura

PRAMENY

FOŘT Karel Jaroslav: Cesta, pravda, život. Postila otce Karla. Slovo Boží na vlnách Svobodné Evropy (1980-1995), České Budějovice: Sdružení sv. Jana Neumanna, 1999. ISBN 80-86074-16-1.

POSPÍŠIL Ctirad Václav: Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel, třetí vydání, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, s.r.o., 2006.

POSPÍŠIL Ctirad Václav: Hermeneutika mystéria, Kostelní Vydří: Krystal OP, 2005. ISBN 80-85929-77-5.

OSTATNÍ POUŽITÁ LITERATURA

Knihy:

VAŠKO Václav: Neumlčená kronika Katolické církve v Československu po 2. světové válce I., Praha: Zvon, 1990.

VAŠKO Václav: Neumlčená kronika Katolické církve v Československu po 2. světové válce II., Praha: Zvon, 1990.

Scénáře vysílání Rádia Svobodná Evropa (kopie):

Název pořadu: Christmas Special II, datum vysílání 24. prosince 1993, redaktor paní Olga Kopecká.

Název pořadu: U svatého Štěpána v Mnichově, datum vysílání 24. prosince 2001, redaktor Olga Kopecká.

Název pořadu: Zvláštní pořad k Velkému Pátku, datum vysílání 5.4.1996, autor Msgr. Karel J.Fořt.

Internetové zdroje:

HALÍK Tomáš: Katolická církev v České Republice po roce 1989, Přednáška na ČAV, uveřejněno ve sborníku Společnost v přerodu. Češi ve 20.století. , Masarykův ústav ČSAV, Praha 2000, s. 144-158, in: Články a eseje, dostupný na WWW:
http://www.halik.cz/clanky/cirkev_po_1989.php

KOPECKÁ Olga: Přínos Svobodné Evropy k české duchovní kontinuitě, in: Teologické texty (2003/2), dostupný na WWW: <http://www.teologicketexty.cz/index.php?s=clanek&kod=20041109234418&nadpis=Prinos-Svobodne-Evropy-k-ceske-duhovni-kontinuite&co=p%F8%EDnos%20svobodn%E9%20evropy%20k%20%E8esk%E9%20duhovn%ED%20kontinuit%EC>

Neuveden autor: Katolická církev – nepřítel č. 1, in: Český a slovenský zahraniční časopis (2006/5), dostupný na WWW: <http://www.cs-magazin.com/2006-05/view.php?article=articles/cs060528.htm>

Perzekuce církví a náboženských organizací, dostupný na WWW: <http://totalita.cz/cirkev/cir.php>

Pronásledování katolické církve v Československu, dostupný na WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Pron%C3%A1sledov%C3%A1n%C3%AD_katolick%C3%A9_c%C3%ADrkve_v_%C4%8Ceskoslovensku

Seznam příloh:

- 1a, s.1 – Titulní list scénáře Rádia Svobodná Evropa. Československá sekce. Název pořadu: Christmas Special II, datum vysílání 24. prosince 1993, redaktor paní Olga Kopecká.
- 1a, s.2 - Úvodní strana scénáře, z něhož jsem citovala.
- 1b, s.1-3 - Kázání Miloslava kard. Vlka, Mnichov, 12.5.1991.
- 2, s.1 - Titulní list scénáře Rádia Svobodná Evropa. Československá sekce. Název pořadu: U svatého Štěpána v Mnichově, datum vysílání 24. prosince 2001, redaktor paní Olga Kopecká.
- 2, s.2-3 - Popis kostela sv. Štěpána v Mnichově.
- 3, s.1 - Titulní list scénáře Rádia Svobodná Evropa. Československá sekce. Název pořadu: Christmas Special I, datum vysílání 24. prosince 1993, redaktor paní Olga Kopecká.
- 3, s.2 - Citace ze scénáře o myšlenkách Dr. Alexandra Heidlera ohledně Mistra Jana Husa, jež našli odezvu v projevu kard. Berána na II. Vatikánském koncilu.
- 4, s.1 - Odkaz na Wikipedii, otevřenou encyklopedii. Pronásledování Katolické církve v Československu.
- 5, s.1 - Odkaz na Totalita.cz. Perzekuce církví a náboženských organizací.
- 6, s.1 - Odkaz na Wikipedii, otevřenou encyklopedii. Pronásledování Katolické církve v Československu.
- 7, s.1 - Odkaz na Totalita.cz. Perzekuce církví a náboženských organizací: Proces s československým Orlem.
- 8, s.2 - Odkaz na Totalita.cz. Perzekuce církví a náboženských organizací: Situace po Únoru 48.
- 9a, s.1-2 - Odkaz na Wikipedii, otevřenou encyklopedii. Pronásledování Katolické církve v Československu: Zákony využívané v boji proti Katolické církvi: Ústava z května 1948

- 10, s.1 - Odkaz na Wikipedii, otevřenou encyklopedii. Pronásledování Katolické církve v Československu.
- 11, s.1 - Odkaz na Wikipedii, otevřenou encyklopedii. Pronásledování Katolické církve v Československu.
- 12, s.1 - Odkaz na Totalita.cz. Perzekuce církví a náboženských organizací: Koncepce potlačování vlivu církve.
- 13, s.1 - Odkaz na Wikipedii, otevřenou encyklopedii. Pronásledování Katolické církve v Československu: Trestní zákony.
- 14, s.1 - Odkaz na Totalita.cz. Perzekuce církví a náboženských organizací: Administrativní zásahy proti církvi.
- 15, s.1 - Odkaz na Totalita.cz. Perzekuce církví a náboženských organizací: Monstrprocesy s církevními představiteli.
- 16a,s.1- Odkaz na Totalita.cz. Perzekuce církví a náboženských organizací: Některé další monstrprocesy s církevními představiteli.
- 16b,s.1- Odkaz na Totalita.cz. Perzekuce církví a náboženských organizací: Bilance obětí procesů s církevními představiteli.
- 17, s.1 - Odkaz na Totalita.cz. Perzekuce církví a náboženských organizací: Akce VŽK (vyklizení ženských klášterů).
- 18, s.1 - Odkaz na Totalita.cz. Perzekuce církví a náboženských organizací: Omezování církevního vzdělávání.
- 19a, s.1 - Titulní list scénáře Rádia Svobodná Evropa. Československá sekce. Název pořadu: Zvláštní pořad k Velkému pátku, datum vysílání 5. dubna 1996, redaktor otec Msgr. Karel J.Fořt.
- 19a, s.2 - Kázání otce Karla na Velký pátek, z něhož jsem citovala.

Anotace:

The point (goal) of this work was to analyze author's Christology and Soteriology of delivering the doctrine of Church about Jesus Christ, who is He and what His earth-life stands for us, to common people who lived in totalitarian regime in the period of communism. The true information about the situation in the country and in the world, mostly about the course of events in the Church in general and in the Czech particular Church (primarily about the II. Vatican council) was denied to all people. Churchgoers were threatened and discriminated. Not all people, who father Karel talked to on the airwaves, were churchgoers. This particular aspect author had to include too.